

**EL NEOLÍTIC MIG A VILANOVA I LA GELTRÚ:
REESTUDI DELS MATERIALS DEL CONJUNT DE
MASIA NOVA (VILANOVA I LA GELTRÚ, GARRAF)**

Alumne: Rodrigo Martínez Arévalo

Grau d'Arqueologia (UB)

Bloc temàtic: Prehistòria

Tutor: Xavier Mangado Llach

ÍNDEX

1- Agraïments	1
2- Introducció	2
3- Metodologia d'estudi	3
4- Historiografia	4
5- Context espacial dels jaciments neolítics al terme de Vilanova i la Geltrú	7
6- Evolució del territori. Proposta de futures intervencions	9
7- Els materials de Masia Nova	15
8- Contextualització	37
9- Tipologia funerària	64
10- Proposta de difusió	68
11- Conclusió	69
12- Bibliografia	71
13- Annex	74

1.- AGRAÏMENTS

Per la realització d'aquest Treball de Fi de Grau d'Arqueologia s'ha comptat amb el suport i ajut de moltes persones i professionals del món de la història i l'arqueologia. Així, cal agrair l'ajuda i oportunitat per part del personal del Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú), concretament al Lluís Mormeneo i a la Mar Pérez. Gràcies a la seva ajuda ha estat possible estudiar els materials del conjunt de Masia Nova com també les fitxes i altres documents que formen part de la gestió de les peces del mateix Museu. També cal agrair l'ajuda de la doctora Mònica Oliva, sense la tesi de la qual no s'hauria pogut completar la informació sobre les peces ornamentals del conjunt de Masia Nova. Finalment, agrair l'ajuda d'arqueòlegs professionals com Mikel Soberón, pels consells a l'hora de digitalitzar peces ceràmiques; a Rubén Ramírez per l'ajuda amb els models fotogramètrics; a les companyes de classe i feina, com Carlota Celorrio, Patricia Pinyol i molts més; Al professorat de la facultat de Geografia i Història, com F. Xavier Oms per l'ajuda amb la bibliografia. I, per últim, agrair el recolzament i dedicar aquest treball a la meva mare.

2.- INTRODUCCIÓ

Aquest Treball de Fi de Grau va començar amb l'objectiu de fer un estudi de materials d'un conjunt que inclogués diversos tipus de restes: lítiques, ceràmiques, òssies, etc... A mesura que es projectaven les primeres idees i aproximacions, vaig adonar-me'n d'un fet comú en molts dipòsits de restes arqueològiques, com és el cas del Museu Víctor Balaguer. Concretament em refereixo a la quantitat de materials provinents d'excavacions, descobertes casuals o furtives que es dipositen en aquests i que romanen durant un temps indeterminat a l'espera del seu aprofitament científic. Així, vaig veure les grans possibilitats que hi ha per estudiants, com era el meu cas, per poder treballar amb materials arqueològics, la informació dels quals pot estar molt desactualitzada o, fins i tot, ser inexistent. Atès aquest factor, vaig decidir analitzar un petit conjunt de restes amb la intenció de complementar la informació amb aportacions d'estudis actuals, juntament amb diverses propostes fruit del coneixement personal adquirit durant el Grau.

Per aquests motius, el present treball pretén vertebrar-se a partir de l'estudi i actualització d'informació de les restes materials del jaciment neolític de Masia Nova, a Vilanova i la Geltrú. També es projecta realitzar un petit estudi des del punt de vista de l'evolució del paisatge i el territori amb la intenció de localitzar on es van trobar originalment les restes, la situació actual d'aquestes zones i la possibilitat de futures actuacions arqueològiques en l'indret, per comprendre millor les característiques i evidències arqueològiques del neolític mig al territori municipal de Vilanova i la Geltrú. Finalment, per donar un pas més enllà, s'ha plantejat una proposta per a la difusió del conjunt arqueològic estudiat.

3.- METODOLOGIA D'ESTUDI

Pel que fa les restes materials, s'ha realitzat un recompte i anàlisi visual de les peces, un conjunt format per nou elements lítics polits (5 destrals, 3 aixes i 2 indeterminats), 2 elements de macroutillatge (percussors o pedres de mòlta), denes de variscita de diverses formes (discoidals, de barrilet i una plaqueta de forma rectangular) i un vas ceràmic reconstruït amb morfologia hemisfèrica. Així, s'han creat bases de dades en Excel (les quals es poden consultar en l'annex) on s'han introduït diverses variables sobre aquests materials, com el codi identificador de cada peça, l'any de descoberta, les diverses mides, el tipus de material, la tècnica, la tipologia i altres característiques que m'han semblat importants a l'hora d'analitzar-les, basant-me en la informació present a les fitxes del mateix Museu Víctor Balaguer i en fitxes d'anàlisi d'altres estudis, com la Tesi doctoral sobre peces ornamentals de la doctora Mònica Oliva. Per altra banda, també s'ha fet un recull d'informació de les fitxes descriptives i altres documents proporcionats pel personal del Museu Víctor Balaguer, com articles antics referents al jaciment, altres jaciments i notícies vinculades al propi Museu i la col·lecció de restes arqueològiques. També s'ha realitzat una cerca bibliogràfica amb l'objectiu de contextualitzar les restes en el marc cronocultural i geogràfic corresponent, mitjançant la comparació dels materials amb els d'altres jaciments, juntament amb l'ajut dels coneixements adquirits en diverses assignatures del Grau (Prehistòria, Prehistòria de Catalunya, etc). També, s'han realitzat dibuixos de les peces lítiques i ceràmiques més significatives, mesures detallades de les restes ornamentals i, per altra banda, noves fotografies de les peces.

Quant a l'estudi espacial i de paisatge, s'ha pretès començar localitzant les zones dels jaciments o de descobertes a partir del mapa elaborat a l'article "*La necrópolis prehistòrica de Masia Nova*" (Ferrer Soler, 1949). Així, s'utilitzarà una metodologia de restitució de mapes, com es va aprendre a realitzar a l'assignatura d'Arqueologia del Territori i el Paisatge. A més, s'ha realitzat una visita de camp només per observar possibles característiques o elements detectats amb l'estudi cartogràfic.

4.- HISTORIOGRAFIA

Els materials estudiats en aquest treball es van recuperar a diverses zones properes a una masia l'origen de la qual es situa a mitjans del segle XVIII, anomenada Masia Nova (fig. 1), localitzada entre Vilanova i la Geltrú i Roquetes (Garraf). Antigament a aquest emplaçament se l'anomenava "Partida de les masies", "dels masos" o "dels dos torrents". Així, les troballes arqueològiques es van donar per treballs a bòbiles, atesa la quantitat de terres argiloses que s'hi localitzen, i també durant la construcció d'una carretera propera, en direcció a Sitges, actualment corresponent a un tram de la c-246a (Ferrer Soler, 1949).

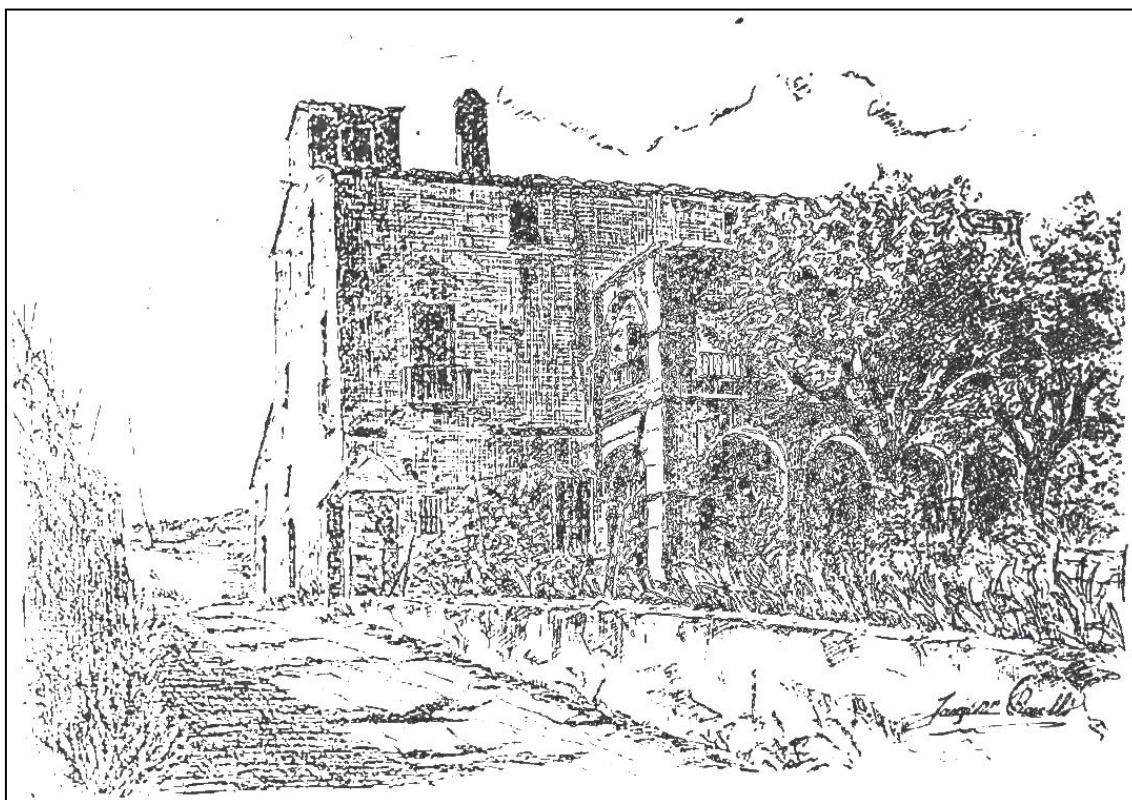

Figura 1: Il·lustració de la Masia Nova el 1949. Font: *La necròpolis prehistòrica de Masia Nova* (Soler Ferrer, 1949)

Els primers descobriments arqueològics a la zona es documenten l'any 1863, amb motiu dels moviments de terres per la construcció de la carretera. Es descriuen dues sepultures, amb una estructura formada per blocs i lloses de pedra, dins les quals es van localitzar restes òssies i, a la segona a més, un element lític i diverses denes de collaret (Diario de Villanueva y Geltrú, 31 gener 1863). Les restes van ser adquirides per l'advocat Teodor Creus i Coromines, qui va fer donació al Museu Balaguer un any més tard (Ferrer Soler, 1949).

L'any 1864, durant uns treballs a una bòbila propera, es localitzà una altra sepultura, la qual es descriu com similar a les anteriors i "oberta" en direcció a llevant. Al seu interior s'hi van trobar

les restes òssies d'un individu amb gran part dels ossos en connexió anatòmica, però es van perdre degut a una dolenta excavació "Consumidos los huesos de modo que al levantarlo se deshicieron todos en pedazos..." (Diario de Villanueva y Geltrú, 7 octubre 1864). En aquesta zona, l'any següent també es van recuperar restes de ceràmica romana: tègules, fragments d'àmfores i altres vasos (Ferrer Soler, 1949). Tot i no tenir cap resta conservada d'aquest tercer sepulcre, les seves característiques semblen molt similars als dos anteriors amb materials neolítics, que no tenen res a veure amb una sepultura de cronologia romana.

L'any 1882 es van realitzar nous descobriments en una altra bòbila situada entre la nova carretera i el torrent de Solers. Així, segons descriu P. Eduard Llanas (Ferrer Soler, 1949), en una zona amb terres argiloses es va localitzar una altra sepultura conformada per lloses, i blocs més petits, que formaven un quadrilàter dins el qual hi havia restes òssies, aquestes es van destruir pels obrers, que només van aconseguir recuperar una petita destrall lítica. Llanas descriu a més, com altres quatre sepultures van ser expoliades pels obrers, a les quals va poder recuperar tan sols uns pocs elements com: tres cranis i ossos sencers, quatre destralls, un punxó, dos projectils i diversos fragments de ceràmica grollera. Aquestes restes es van ingressar temporalment a la col·lecció d'Història Natural del Col·legi Samà, fins l'any 1884, quan P. Llanas va fer donació al recent inaugurat Museu Víctor Balaguer (Ferrer Soler, 1949).

L'any 1940 apareix un altre enterrament al kilòmetre 43 de la carretera cap a Sitges, durant unes obres de construcció d'un mur per delimitar una propietat. Es descriu el sepulcre amb lloses i restes òssies desfetes amb diversos objectes de pedra i ceràmica. Els operaris no van donar importància a la troballa i es va perdre gran quantitat del sepulcre i les restes. Tenia una orientació nord-sud i es van recuperar denes i tres destralls (Ferrer Soler, 1949).

Es localitzen dos nous sepulcres l'any 1948 a la bòbila del Ganso, prop de Vilanoveta. Es descriuen com: construïts amb lloses i orientació nord-sud, amb restes òssies d'un individu a cadascuna de les fosses i acompanyats de diverses restes, aquestes però es van perdre i els sepulcres foren destruïts. El propietari va descriure també com a la part oriental de la bòbila, feia uns anys enrere ja van aparèixer unes quatre o cinc sepultures similars que, per desgràcia, van ésser destruïdes també (Ferrer Soler, 1949).

A continuació es presenta un quadre resum dels descobriments i restes de Masia Nova (fig. 2). Cal destacar que, pel que fa la tipologia d'enterraments, s'ha optat per diferenciar tres tipus: fossa, fossa amb blocs i/o lloses i cista. Aquesta divisió està basada en models de classificació d'estructures funeràries del neolític mig d'estudis com el de Plasencia Figueroa (2016) al jaciment de Bòbila Madurell – Mas Duran.

Pel que fa les cistes, s'ha decidit incorporar-les dins les possibles estructures, tot i no considerar-se típiques del neolític mig de cultura vallesiana, zona d'influència dins la qual es trobaria el jaciment de Masia Nova, això és degut al fet que la principal font d'estudi de les estructures funeràries siguin els relats dels descobridors, recollits a l'article de Ferrer Soler (1949), i no les pròpies estructures conservades o dibuixos i altres documents referents a aquestes, els quals són inexistents. Per últim, es debatrà sobre aquest concepte de "cistes" en posteriors apartats d'aquest treball.

Any	nº estructures	Tipologia estructura	Orientació	Inhumacions	Aixovar	Lloc descoberta	Dipòsit
1863	2 sepultures	Fossa amb blocs i lloses	-	2 individus	1 destrals i 13 denes	Masia Nova	Museu Víctor Balaguer
1864	1 sepultura	Fossa amb blocs i lloses	Est	1 individu	-	Bòbila propera a la carretera c-246-a	-
1882	5 sepultures	"Cista"	-	3 individus	5 destrals 1 punxó 2 projectils 5 fragments de ceràmica 32 denes	Bòbila entre la carretera i el torrent de Solers	Museu Víctor Balaguer
1940	1 sepultura	Fossa amb blocs i lloses	Nord - sud	1 individu	3 destrals Fragments de ceràmica 2 denes	Carretera c-246-a, km 43	Museu Víctor Balaguer
1946	2 sepultures	"Cista"	Nord - sud	2 individus	Diverses restes	Bòbila del Ganso	-

Figura 2: Quadre resum dels descobriments vinculats al jaciment de Masia Nova

Per últim, en relació amb els materials recuperats, s'ha de tenir en compte que hi ha certs biaixos pel que fa els elements esmentats a l'article de Ferrer Soler (1949) i els que s'han conservat definitivament al Museu, com seria el cas del punxó dels enterraments de 1882 que no s'ha pogut trobar, o el recompte de destrals també dels enterraments del 1882, que acaben sumant una quantitat superior (sis destrals en comptes de cinc). Tot això es pot constatar a l'apartat d'estudi de materials.

5.- CONTEXT ESPACIAL DELS JACIMENTS NEOLÍTICS AL TERME DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Com s'ha descrit al punt anterior, al llarg de gairebé 100 anys, es realitzaren diverses troballes ocasionals en tota aquesta zona oriental del municipi. Al document principal utilitzat per a aquesta part del treball: "*La necrópolis neolítica de Masia Nova*" (Ferrer Soler, 1949) s'adjunta un mapa on es va fer una localització aproximada de les descobertes, també s'hi inclou un dibuix de la masia. Així, s'ha intentat realitzar una restitució d'aquest mapa, comparant-lo amb la base de dades de l'aplicació Vissir de la pàgina web de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. Aquesta ens permet visualitzar, entre d'altres, fotos aèries des de l'any 1945. Primer s'ha localitzat la zona de les descobertes a partir del mapa antic i seguidament s'ha realitzat una selecció de les ortofotos existents per a dur a terme la restitució.

S'ha aprofitat la restitució tant per localitzar les zones de troballes arqueològiques documentades, com per també valorar la viabilitat que se'n conservin en zones properes i poc alterades (camps de conreu, zones boscoses, etc...) que siguin susceptibles de possibles intervencions arqueològiques, com prospeccions superficials, sondejos, etc.

5.1.- Jaciments neolítics propers a Masia Nova

Aquesta proposta d'estudi espacial es recolza també en el fet que, la distància entre les zones de troballes més allunyades és gairebé d'un kilòmetre i, a més, es troben en una línia recta (la qual correspon a la carretera). Sumat a això, també cal tenir en compte la densitat de troballes, no només en quant al conjunt de Masia Nova, sinó en la resta de descobertes de cronologia neolítica al municipi (Els Garrofers del Torrent de Santa Maria, Fàbrica Nova, el Torrent de Sant Joan i Solicrup 1), indicant que encara podrien restar moltes evidències al subsol de la zona d'estudi donada una possible major extensió superficial d'aquesta necrópolis.

S'ha realitzat un mapa del municipi on apareixen els jaciments d'aquest període, juntament amb les localitzacions del conjunt de Masia Nova (fig. 3). Per la configuració de les àrees dels jaciments s'ha consultat el Geoportal del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

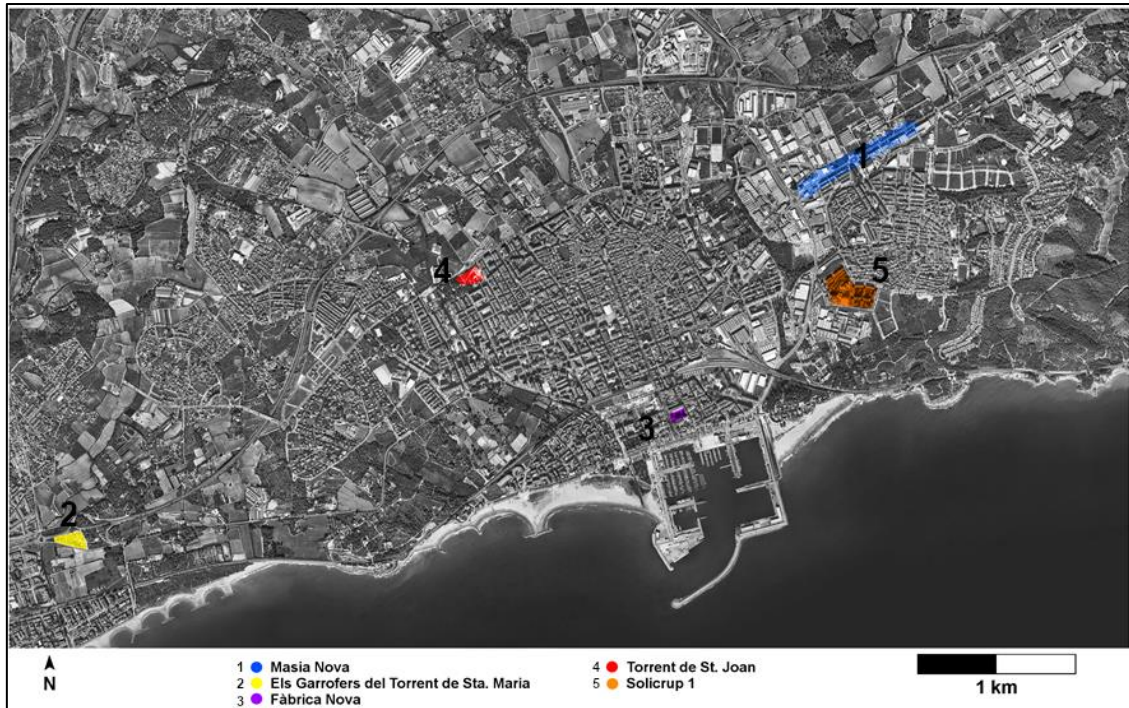

Figura 3: Jaciments de cronologia neolítica al municipi de Vilanova i la Geltrú. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

D'aquests jaciments, cal dir que presenten unes característiques similars i alguns (Garrofers del Torrent de Santa Maria i Solicrup 1) han estat comparats amb Masia Nova, atesa la troballa de sepultures amb materials similars adscrits a l'horitzó dels sepulcres de fossa. Sobretot, cal tenir present el jaciment de Solicrup 1 el qual presenta major proximitat i similitud de característiques. A continuació s'aporta un breu resum de les característiques d'aquests jaciments a partir de la informació proporcionada per l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de la Generalitat de Catalunya.

- Els Garrofers del Torrent de Santa Maria: A aquest indret proper a la carretera c-246a, entre Vilanova i la Geltrú i Cubelles, es va excavar una sepultura neolítica al 1986. Corresponia a una fossa de base circular amb dos individus i un aixovar format per una làmina de sílex, una punta de sageta amb aletes i peduncle, un fragment de sílex i ascles, una destrat de pedra polida, material malacològic i un vas ceràmic. Es va realitzar una datació de ^{14}C amb el següent resultat calibrat: 5100± 110 BP= 3150 BC (4125 a 3665 aC) (Martín i Miret, 1990).
- Fàbrica Nova: L'any 1855 es van descobrir alguns enterraments semblants als de Masia Nova mentre es construïa un gasoducte a la zona de la fàbrica de mar.

- Torrent de Sant Joan: En la data de 23 de maig de 1923, al municipi de Vilanova i la Geltrú, es van descobrir restes d'una sepultura de planta possiblement circular d'1,12 m de diàmetre. Dins es van documentar pedres, cendres i alguns ossos pertanyents a un infant d'uns dos anys, junt amb fragments de valves de tallarina i cargols (Romaní Guerra, 1924). Magí Miret indica que es podria tractar d'una sepultura del neolític mig, semblant a les de la Timba d'en Barenys de Riudoms.
- Solicrup 1: Jaciment situat al sud-est de Vilanova i la Geltrú i al sud-oest de Les Roquetes. Es van trobar restes d'una cista neolítica que contenia dues destrals polides, una ascla de sílex, una punta de tall transversal i fragments ceràmics corresponents a dos vasos, juntament amb les restes òssies d'un individu adult, del qual no es va poder determinar el sexe. En actuacions posteriors (2002 i 2004) es van localitzar més restes corresponents però, a una cronologia del bronze i ferro.

6.- EVOLUCIÓ ESPACIAL DEL TERRITORI. PROPOSTA DE FUTURES INTERVENCIONS

El resultat més rellevant de l'anàlisi cartogràfic i la restitució ha estat la localització de zones boscoses i de camps de conreu que, en una primera aproximació, sembla que s'han mantingut amb una morfologia paisatgística semblant des de mitjans del segle XX, concretament em refereixo a les fotografies aèries dels vols de 1946 i 1956 (fig. 4).

Aquestes zones, per la seva millor conservació envers les altres zones altament urbanitzades, que principalment s'ubiquen a l'oest i sud de la zona estudiada, podrien ser susceptibles per realitzar intervencions arqueològiques. Des d'aquesta zona central de descobertes de Masia Nova cap a l'est i el nord tenim grans zones agrícoles i boscoses que conserven unes característiques paisatgístiques força similars des de 1946.

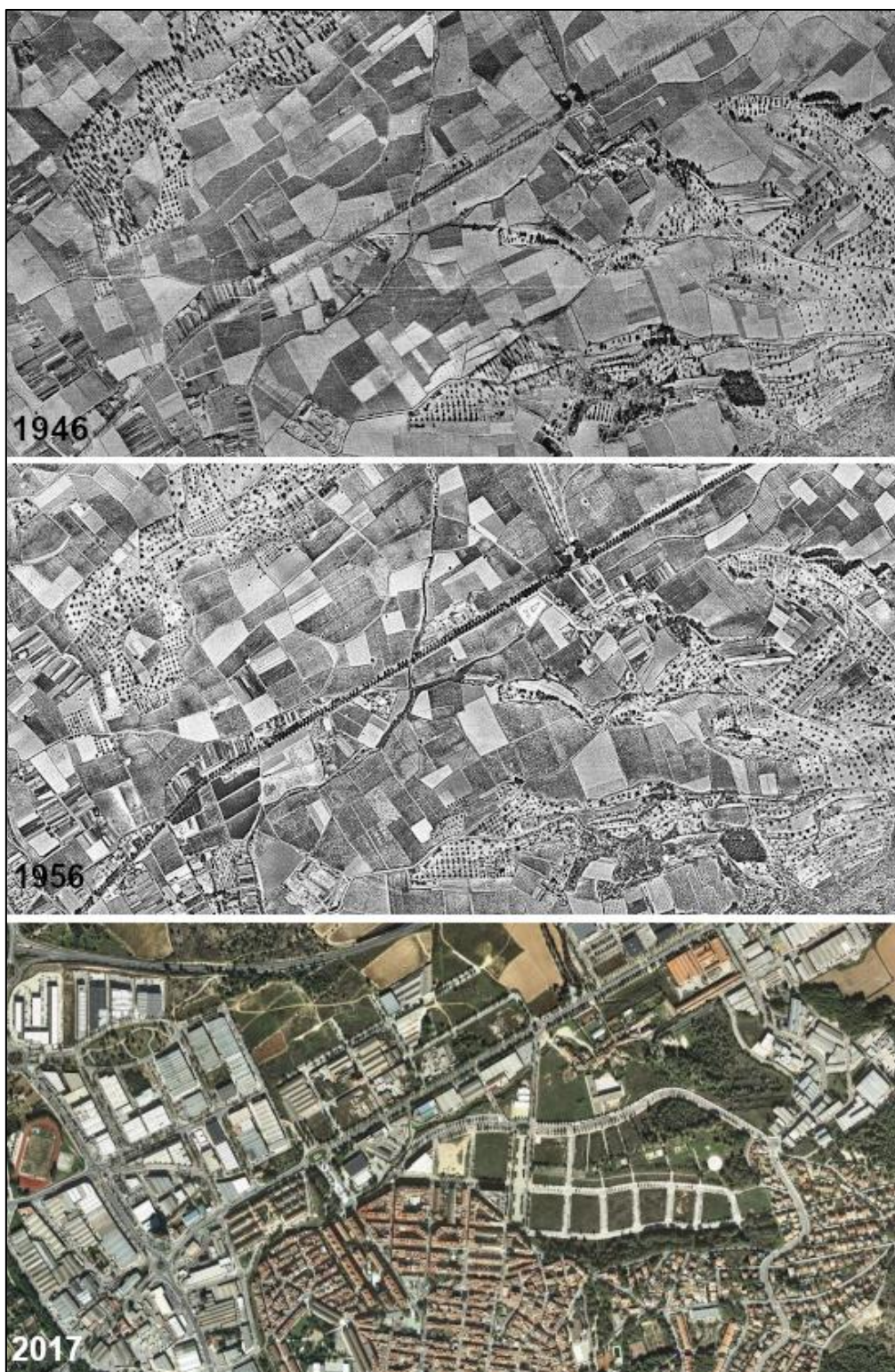

Figura 4: Comparativa dels vols aeris de 1946 i 1956 amb la ortofotografia de 2017.

Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

En una segona aproximació cartogràfica, s'han seleccionat les zones amb una millor conservació i que no han patit grans canvis durant tots aquests anys, tenint en compte que, com a proposta, tampoc era viable fer un estudi de tota la zona, per tant, s'ha reduït la mostra a unes àrees en concret de les bandes est i nord de la zona de descobertes inicial amb un radi aproximat d'1 kilòmetre i mig.

Cal distingir entre les zones boscoses o amb presència d'arbres i els camps de conreu. En el següent mapa (fig. 5) es senyalen les diferents zones (Z. Núm.) per la prospecció en àrees boscoses o amb presència d'arbres.

Figura 5: Zones boscoses o amb presència d'arbres prop del jaciment de Masia Nova (en vermell). Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Per verificar que no s'han realitzat actuacions arqueològiques amb anterioritat a aquestes zones s'ha fet una consulta de jaciments al Geoportal del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Un cop comprovada la ubicació i informació d'altres jaciments, les zones boscoses escollides per la prospecció són viables, donat que el jaciment de les Tombes de Solers, de cronologia medieval (a Z.1), només és delimitat per la zona de retalls a la roca, que configuren les tombes. Per altra banda, el jaciment de Mas Pasqualí, amb cronologia del Ferro i Ibèric (prop

de Z.4), no deu estar delimitat del tot ja que la situació actual de vegetació, runes i escombraries no permet la localització de restes en superfície (Inventari de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya).

Per altra banda, també pot resultar interessant realitzar actuacions arqueològiques a les zones de camps de conreu situades pròximes a la zona de descobertes de Masia Nova (fig. 5). Els camps de conreu pròxims, com s'ha explicat abans a arrel de la primera restitució cartogràfica, també presenten en alguns casos pocs canvis i poden ser casos susceptibles de ser prospectats. Cal destacar unes zones al nord-est de Masia Nova i també uns camps situats a l'oest i sud-oest (fig. 6).

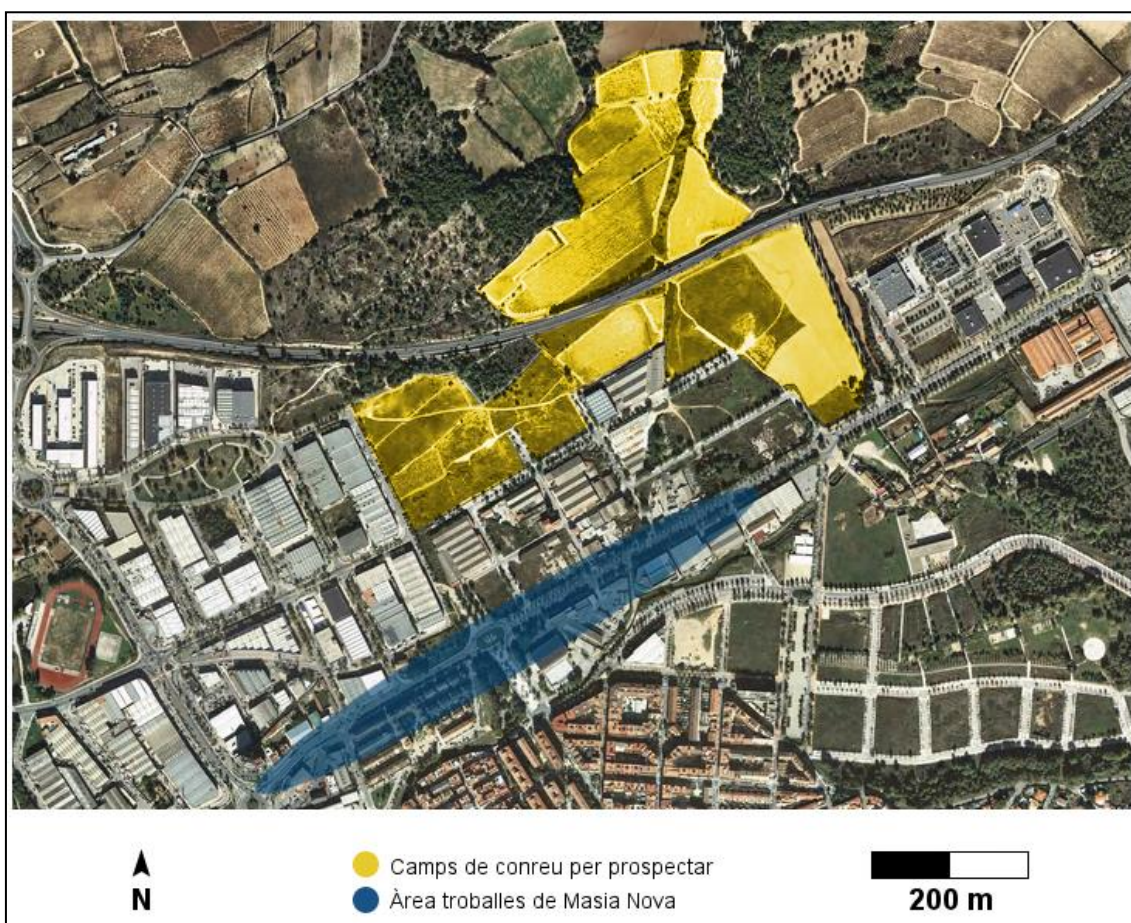

Figura 6: Camps de conreu pròxims al jaciment de Masia Nova. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Cal tenir en compte que estem davant zones d'activitat agrícola, per tant, els treballs duts a terme durant aquests anys poden haver afectat el subsol fent difícil la conservació i recuperació d'evidències arqueològiques. Això però, no impossibilita el fet de realitzar una proposta d'actuacions, donat que són les més idònies comparat amb els espais urbanitzats o industrialitzats.

A més, cal tenir en compte que també l'absència d'evidències arqueològiques és un factor positivament valorable, ja que ens permetria delimitar més l'àrea del jaciment de Masia Nova, del qual es desconeix l'abast total.

Finalment, la restitució inicial també va permetre destacar la presència de torrents a la zona, anomenats com "*arroyo de Piera*" i "*arroyo de Solers*" al plànol de 1949 (Ferrer Soler, 1949) i coneguts en l'actualitat com torrent de la Piera, el qual acull el torrent de Solers o de la Terrosa, que rep aigües del torrent de Masia Nova i el torrent de Vilanoveta, els més pròxims a les zones de troballes. Els recursos hídrics són un factor molt important en relació a la situació i establiment d'un grup humà al territori, el problema que sorgeix amb aquests cursos hídrics és que només ha estat possible trobar evidències fins als vols aeris del 1946 i 1956 (fig. 7). S'ha fet una cerca a la Cartoteca Digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, però no s'han pogut trobar mapes detallats de períodes anteriors, on es documentin aquests torrents, a excepció d'un plànol municipal de 1915 on es troba detallat el traçat del torrent de la Piera i del de la Terrosa (torrent de Solers al plànol de l'article de Soler Ferrer, 1949), amb el nom de "*torrente de las Roquetas*". La informació cartogràfica només ens ha deixat arribar fins inicis del segle XX, però gràcies a estudis documentals de toponímia (Carbonell, 1993) ha estat possible trobar referències als torrents de la Piera i de la Terrosa a les acaballes de l'època medieval, al segle XV. Tot i això, cal tenir en compte que nosaltres ens centrem en l'època neolítica, i que per tant, resulta difícil conèixer l'existència d'aquests cursos en aquell període.

Figura 7: Imatge fotogràfica del vol aeri de 1946 amb els torrents pròxims a la zona del jaciment de Masia Nova. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

S'han realitzat algunes visites de camp per explorar les zones escollides i poder observar millor el seu estat. Pel que fa als camps de conreu, la majoria es troben en una situació poc viable per la realització de prospeccions visuals atesa la quantitat de deixalles i/o vegetació. En altres casos però, els camps presenten unes condicions millors en part per la contínua activitat agrícola que s'hi realitza, sent llaurats i conreats. En aquests últims, s'ha pogut observar la presència de fragments ceràmics en superfície, principalment corresponen a ceràmica ibèrica donada la cocció en forma de "sandwitx" que presenten (oxidant, reductora, oxidant). Aquestes restes es podrien vincular a la presència de diversos jaciments ibèrics a la costa vilanovina, com és el cas del poblat de Darró (López Mullor, 2017).

Quant a les zones boscoses o amb presència d'arbres, també presenten abocaments de deixalles i vegetació, tot i que aquestes àrees molt probablement hagin estat menys alterades per factors antròpics que els camps conreats i llaurats. Això però, no s'ha d'interpretar com un element favorable per a la prospecció, és més probable trobar evidències materials en superfície als camps gràcies a l'activitat de la maquinària agrícola, que a zones on han crescut o s'han replantat arbres. Aquestes zones boscoses no es contempen com a espais naturals que han "sobreviscut" a l'efecte antropitzador de les societats que han ocupa el medi pròxim, sinó com a elements del paisatge que no han variat massa en un llarg temps i que s'han de tenir en compte si en un futur es realitzen intervencions arqueològiques a la zona. Per altra banda, en moltes d'aquestes zones boscoses s'han observat, durant la visita de camp, moltes estructures modernes relacionades amb l'agricultura, les quals no eren visibles durant l'estudi de les ortofotografies. Aquestes estructures corresponen a elements vinculats als sistemes de conreu amb feixes o marjades. Per tant, estem en una zona fortament antropitzada tot i que en les últimes dècades s'hi hagi mantingut una certa estabilitat i poc canvi per la presència d'arbres documentada. Per aquest motiu, sembla més idoni realitzar una prospecció visual i/o futures intervencions arqueològiques en les zones de camps de conreu, tot i que no s'han de descartar aquests espais boscosos.

7.- ELS MATERIALS DE MASIA NOVA

El conjunt de materials que es descriu com procedent del jaciment anomenat Masia Nova en realitat és conformat per restes procedents de diverses zones properes entre elles a les quals durant gairebé cent anys es van fer descobertes. Atès aquest factor, cal tenir molt present que la configuració del jaciment i la seva extensió és desconeguda. Per altra banda, cal tenir en compte que actualment la major part de la superfície d'aquesta zona està urbanitzada però, encara hi ha espais susceptibles de ser prospectats.

Cal tenir en compte també l'estat de les peces al moment de començar l'estudi, aquestes estaven dipositades als magatzems del Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú), cada peça estava siglada sobre el mateix suport amb un número de sèrie, aquest codi numèric relaciona les peces amb fitxes descriptives del propi museu que inclouen fotografies, dibuixos, informació sobre la interpretació de les restes i bibliografia.

A continuació es realitza una descripció de totes les restes que conformen el conjunt, la informació prové tant de les fitxes antigues del museu com dels coneixements propis adquirits durant el Grau, com també de bibliografia diversa referent als objectes lítics com: “Les destrals de pedra polida del Pla de la Sal” (Cantón Playà, 2013) o *Haches et haches-marteaux en roches tenaces. De l'utilitaire à l'affichage social au Néolithique final* (Joye, 2013), tot amb l'objectiu d'ampliar i actualitzar la informació continguda a les fitxes del Museu Víctor Balaguer.

Cal destacar que al principi de cada descripció hi ha un petit resum de la interpretació prèvia de les peces (informació extreta de les pròpies fitxes descriptives del Museu Víctor Balaguer).

7.1.- MATERIAL LÍTIC

Donada la poca quantitat de restes que conformen el conjunt estudiat i per les característiques pròpies d'aquestes, s'ha optat per dividir el material lític en dos grups: el macroustillatge (percussors, pedres de mòlta, molins, etc.) i l'utilatge lític polit (destrals, aixes, punxons, pics, martells, etc.).

S'han utilitzat alguns criteris d'anàlisi extrets del llibre *Haches et haches-marteaux en roches tenaces. De l'utilitaire à l'affichage social au Néolithique final* (Joye, 2013), concretament per les variables que corresponen a la secció transversal i longitudinal de les peces, la forma del fil i el tipus de bisell de destrals i aixes. També s'han utilitzat característiques descrites a l'article “Les destrals de pedra polida del Pla de la Sal” (Canton Playà, 2013).

En l'anàlisi de les diferents restes considerades macroustillatge (veure taula 1 de l'annex) i utilatge lític polit, s'han determinat les següents variables:

- Material: La descripció i assignació s'ha realitzat "a ull nu" i basant-se en l'experiència amb materials similars, atès aquest fet és possible un marge d'error a falta d'un estudi petrogràfic.
- Longitud, amplada i gruix: Valors expressats en mil·límetres i mesurats amb peu de rei.
- Pes: Valors en grams mesurats amb una balança.
- Secció transversal: Ovoide, circular, lenticular o amb tendència rectangular.
- Secció longitudinal: simètrica o asimètrica.
- Forma del fil: Amb una tendència més convexa, o rectilínia, des d'un punt de vista zenital o en planta.
- Simetria del fil: Simètric i asimètric respecte a un eix central des d'un punt de vista en planta.
- Tipus de bisell: Simètric (convex o amb tendència convexa) i asimètric (amb una de les dues bandes clarament diferenciada de l'altra, per una tendència plana enfront una convexa, per exemple).
- Tècnica: Aquest valor fa referència tant a evidències de la configuració de la preforma com de la forma final. En aquest sentit aquesta pot ser tècnica repicada: "realitzada amb un instrument agut o punxant que, mitjançant una successió de cops precisos, elimina parts sobreres de la peça. El material manipulat amb aquesta tècnica mostra una superfície rugosa i plena de minúsculs clots. Per tant, és la fase quasi definitiva, encara que no la de l'aspecte final" (Canton Playà, 2013). I també tècnica polida: "Per donar més consistència a la zona de tall. Era realitzada amb allisadors o polidors. Consistia en fregar la superfície de la destal damunt una roca abrasiva. [...] El poliment sol concentrar-se al tall i a la resta del cos es deixa la superfície rugosa per facilitar l'adherència del mànec" (Canton Playà, 2013).

Així, les diverses tipologies possibles de l'utilatge lític polit presentarien les següents variables definitòries: **els martells** no presentarien fil com a característica principal. **Els pics** en comptes d'un fil, presentarien un extrem apuntat per la banda d'impacte. **Les destrals** presentarien una forma de fil convexa (des d'un punt de vista zenital) i un bisell convex o amb tendència convexa i simètric, la seva secció englobaria formes ovoïdes, lenticulars i aplanades (Canton Playà, 2013). Per contraposició, **les aixes** acostumen a tenir una forma de fil més rectilínia que convexa i, finalment, un bisell amb una de les cares amb tendència més plana.

En aquest re-estudi, per atribuir una tipologia a les peces es faran servir principalment aquestes variables: forma del fil i tipus de bisell, per diferenciar entre aixes i destrals, els útils més abundants del conjunt. La resta de característiques s'afegeixen per a possibles estudis futurs i per actualitzar la informació d'aquests materials arqueològics.

7.1.1.- UTILLATGE LÍTIC POLIT

En aquest grup es realitzarà la descripció de deu peces que, per les seves característiques, s'assemblen o podrien correspondre a destrals polides, aixes, pics i/o martells.

Pel que fa al nombre de cada peça, correspon a l'objecte identificat (destral, aixà, martell, percussor, etc) i al seu número de siglat. La primera informació correspon a la primera interpretació realitzada dels materials, informació obtinguda tant de les fitxes del propi museu com de l'article de Ferrer Soler (1949). Seguidament s'apuntaran algunes de les característiques observades i possibles correccions tant a nivell tècnic (dades, mesures, etc) com a nivell interpretatiu, respecte a la tipologia o cronocultura assignades. Cal tenir en compte que les atribucions de matèria primera han estat fetes a ull nu, i per tant, caldria analitzar-les per confirmar el tipus de material.

- Destral núm. 4 – 32: Descrita a la fitxa nº 6271 del Museu Víctor Balaguer com una destral de diorita verdosa amb una atribució cronològica corresponent al neolític mig. Es tracta d'una peça recuperada l'any 1882 mentre es realitzaven activitats a una bòbila. Presenta unes dimensions de 84 x 45 x 26 mm amb una forma del fil convexa i simètrica i un bisell convex (fig. 8). Segons aquestes característiques de fil i bisell, correspon a una tipologia de destral (fig. 9 i 10).

Figura 8: Cara principal de la destal 4 – 32

Figura 9: Vista lateral de la destal 4 – 32

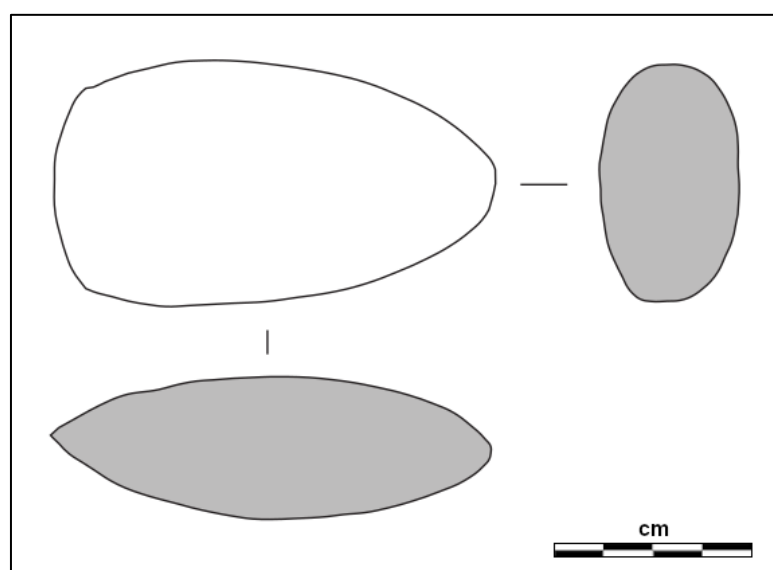

Figura 10: Dibuix de la destal 4 - 32

- Indeterminat núm. 5 – 33: La fitxa d'aquesta peça no es va trobar, però es descriu a l'article de Ferrer Soler, 1949, com un fragment pertanyent a la part posterior d'una destal de basalt. Es tracta d'una peça trobada el 1882. En un primer moment, donat a algun error o confusió, aquesta peça es trobava dins un altre conjunt (el de la Cova de la Carretera), però utilitzant la informació de l'article de Ferrer Soler, 1949, i el número de siglat, va ser possible localitzar-la. Presenta unes dimensions de 42 x 19 x 19 mm amb una secció transversal circular i una secció longitudinal simètrica (fig. 11). Cal tenir en compte que es tracta d'un fragment, ja que presenta una fractura horitzontal. Per tant, la part de la punta o fil no es conserva, dificultant la definició tipològica. Tot i això, presenta un polit destacable i una secció totalment circular amb una tendència cònica des de l'extrem a l'àrea fracturada (fig. 12), molt diferent a la resta de peces del conjunt adscrites a tipologies de destal o aixà. Així, podria tractar-se d'una mena de pic o punxó.

Figura 11: Imatge de la peça indeterminada 5 – 33 (esquerra) i fractura (dreta)

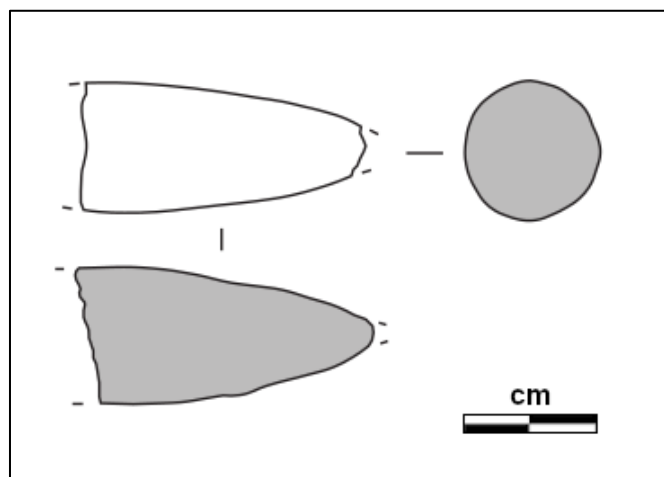

Figura 12: Dibuix de la peça 5 – 33.

- Indeterminat núm. 6 – 34: Descriu a la fitxa nº 6275 del Museu Víctor Balaguer, com un altre fragment pertanyent a la part posterior d'una destrala de basalt. Es tracta d'un fragment recuperat l'any 1882. Presenta unes dimensions de 71 x 44 x 30 mm amb una secció transversal ovalada i una secció longitudinal simètrica (fig. 13 i 14). Presenta una fractura, conservant-se només la part oposada al fil o punta. La tècnica utilitzada correspon amb polit. Com només es conserva un fragment de la peça original no es pot adscriure a una tipologia concreta, però per la semblança morfològica amb la resta de materials del conjunt, aquesta es podria adscriure a una destrala que ha perdut la part del fil (fig. 15).

Figura 13: Cara principal de la peça 6 – 34

Figura 14: Vista lateral de la peça 6 – 34

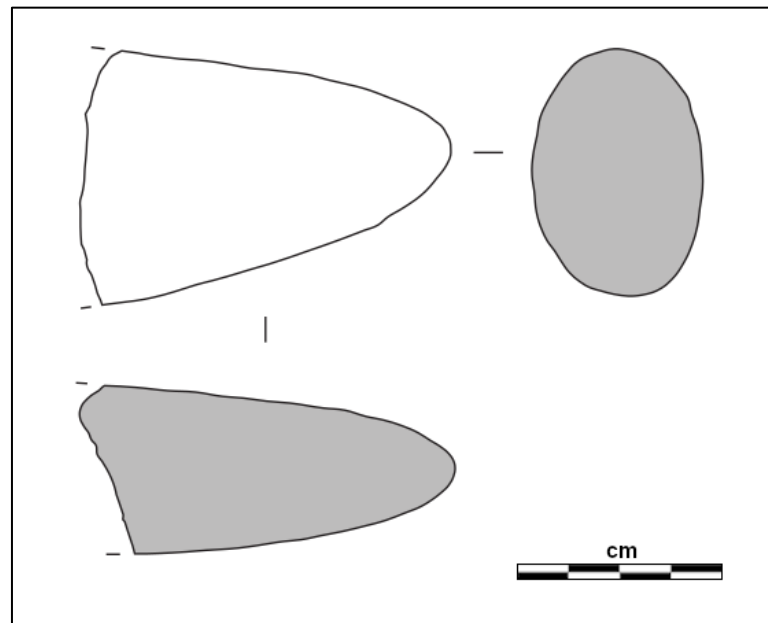

Figura 15: Dibuix de la peça 6 - 34

- Destral núm. 7 – 35: Segons la fitxa nº 6273 del Museu Víctor Balaguer, aquest element és una destral de basalt de forma ovoide. Forma part del conjunt de restes recuperades l'any 1882. Té unes dimensions de 78 x 41 x 32 mm (fig. 16 i 17). El tipus de bisell del fil sembla tenir una tendència força convexa, tot i això la peça presenta una fractura o desgast a tot el fil, dificultant la definició tipològica. A la fitxa original es descriu com un fil corbat, però aquesta és la forma que presenta la fractura. Tot i aquesta mancança de dades, sembla que la fractura no estaria molt allunyada del fil original i la tendència d'aquest apropa la peça més a la tipologia de destral que a la d'aixa o martell. Això es pot observar si es projecta la tendència de la paret del fil (fig. 18). La tècnica utilitzada és el polit.

Figura 16: Cara principal de la destral 7 – 35

Figura 17: Vista lateral de la destral 7 – 35

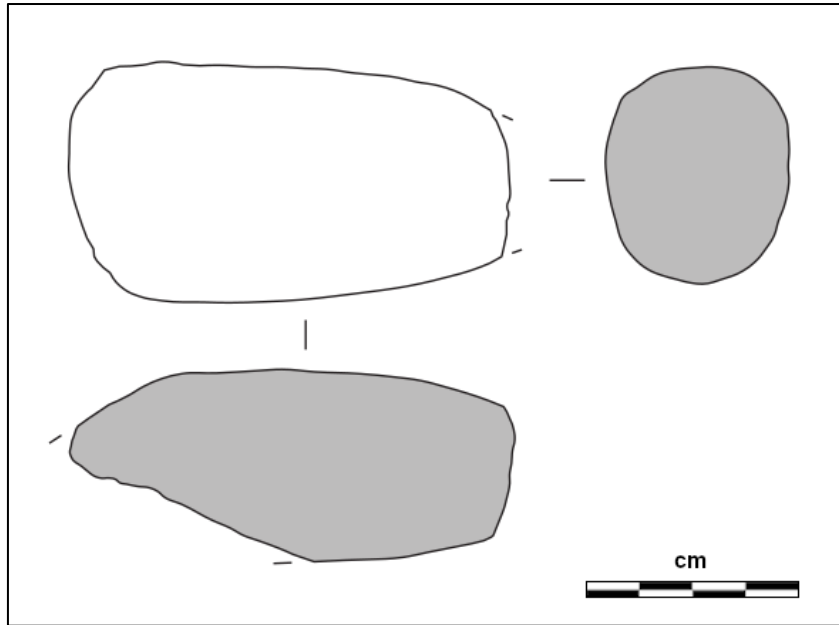

Figura 18: Dibuix de la destal 7 - 35

- Destral núm. 8 – 36: Descrita a la fitxa nº 6274 del Museu Víctor Balaguer com una destal de basalt de forma cònica-aplanada. Peça trobada l'any 1882. Presenta unes dimensions de 88 x 45 x 27 mm (a la fitxa del Museu la llargada havia estat erròniament presa o apuntada). La peça té una forma de fil convex i simètric, amb un bisell convex. Segons aquestes característiques la tipologia corresponent és la de destal (fig. 19, 20 i 21).

Figura 19: Cara principal de la destal 8 – 36

Figura 20: Vista lateral de la destal 8 – 36

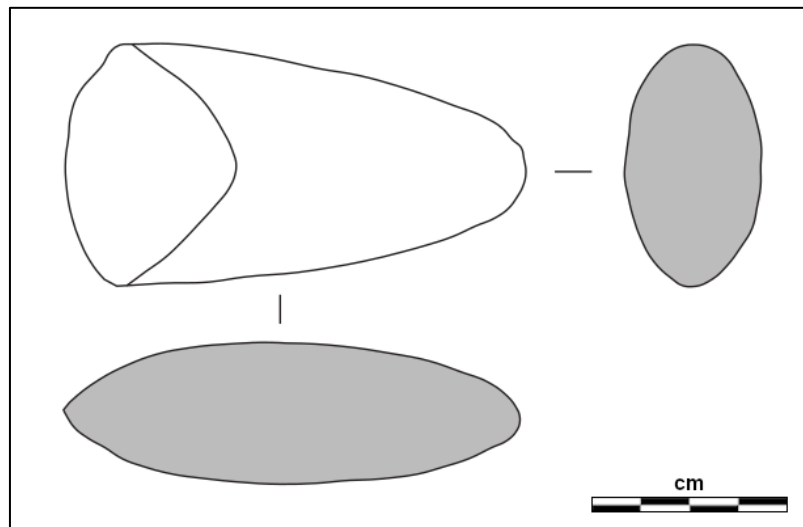

Figura 21: Dibuix de la destal 8 - 36

- Destral núm. 9 – 37: A la fitxa nº 6272 del Museu Víctor Balaguer es descriu com una destal de basalt de forma ovoide. Peça trobada l'any 1882. Presenta unes dimensions de 106 x 50 x 40 mm. La forma del fil és convex tot i que presenta fractures. El tipus de bisell té una tendència entre convex i pla. La tècnica utilitzada és el polit, el qual sembla molt més evident a una de les cares de la peça, potser degut a la necessitat de tractar la forma del material per realitzar el fil. Presenta concreció. Per les característiques de forma de fil i bisell s'adequa a la tipologia de destal (fig. 22, 23 i 24).

Figura 22: Cara principal de la destal 9 – 37

Figura 23: Vista lateral de la destal 9 – 37

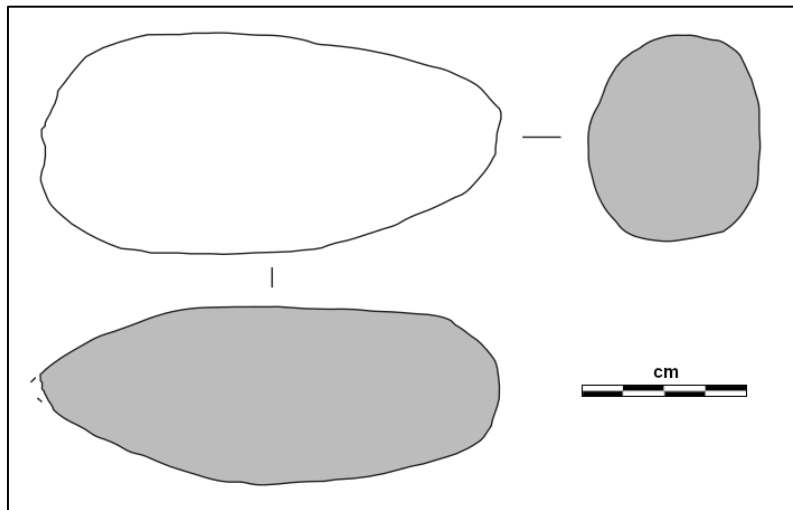

Figura 24: Dibuj de la destal 9 – 37

- Destral núm. 13 – 40: Descrita a la fitxa nº 6177 del Museu Víctor Balaguer com “*una destral, aixà, de felsòfir de forma rectangular de cronologia neolític mig utilitzada com armament, defensa o caça*”. Aquesta destral es va recuperar l’any 1940, durant unes obres al quilòmetre 43 de la carretera c-246-a. Presenta unes dimensions de 76 x 38 x 16 mm. Cal destacar que el terme “felsòfir” es una generalització utilitzada antigament per poder atribuir un tipus de material no definit, cal un anàlisi per determinar quin és aquest tipus de material concret. La forma del fil és convexa i simètrica, amb un tipus de bisell convex. La tècnica utilitzada és el polit. Presenta una fractura a la part oposada al fil, tot i això, l’efecte polit es localitza a un extrem d’aquesta fractura, per tant, ens podríem trobar amb la peça gairebé completa en la seva llargada (fig. 25 i 26). Donades les característiques del fil i la morfologia de la peça, correspon a una tipologia de destral (fig. 27). Cal destacar també que la principal utilització de les destrals en aquestes cronologies és la desforestació (Canton Playà, 2013) per aquesta raó, sembla més correcte utilitzar aquesta funcionalitat que la descrita actualment a la fitxa del museu (armament, defensa o caça).

Figura 25: Cara principal de la destral 13 – 40

Figura 26: Vista lateral de la destral 13 – 40

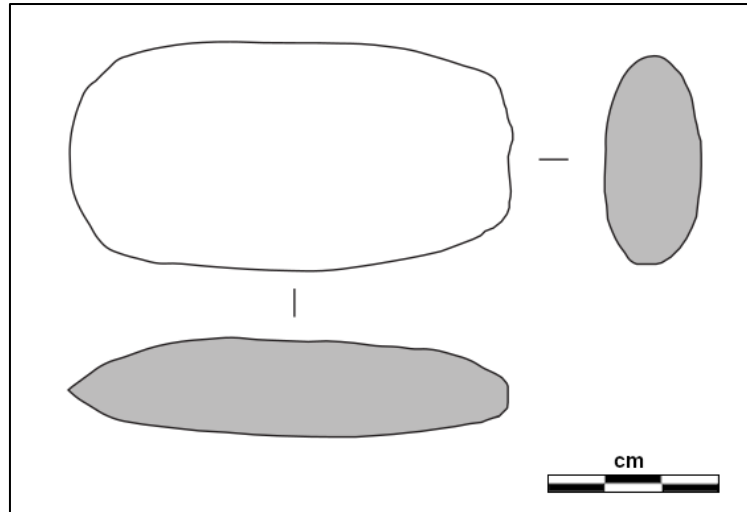

Figura 27: Dibuix de la destral 13 - 40

- Aixa núm. 2 – 25: Aquesta peça es descriu a la fitxa nº 6175 del Museu Víctor Balaguer com “una destraleta de felsòfir, polida, de contorn trapezoidal i de caràcter votiu”. És una de les dues restes recuperades l’any 1863. Les seves dimensions són 35 x 33 x 8 mm. Com s’ha explicat abans respecte al tipus de material, cal un anàlisi per determinar el tipus de material concret de la peça. La forma del fil és convexa i simètrica, el tipus de bisell és pla, aquesta característica ens indica que l’útil encaixa amb la tipologia d’aixa, més que no pas de destral (fig. 28 i 29).

Figura 28: Cara principal de l’aixa 2 – 25 (esquerra) i del vista lateral (dreta)

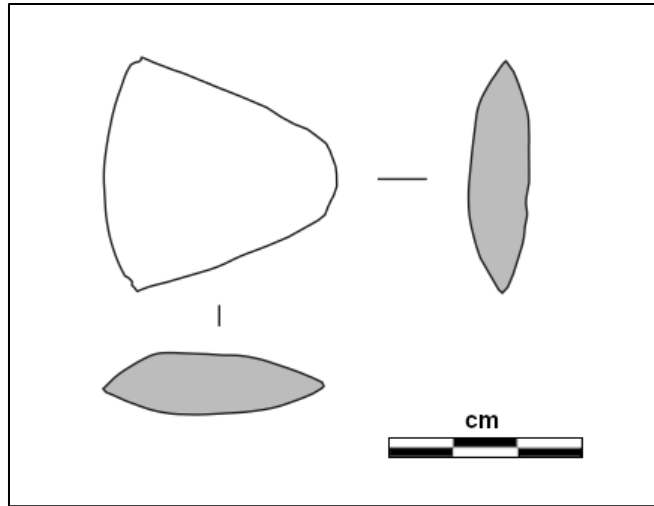

Figura 29: Dibuix de l'aixa 2 - 25

- Aixa núm. 14 – 41: Descrita a la fitxa nº 3185 del Museu Víctor Balaguer com una “*destraleta de felsòfir de forma trapezoidal i de caràcter votiu*”. És una peça recuperada en les actuacions de 1940. Pel que fa el tipus de material, és necessari un anàlisi per determinar de quin tipus és la peça, ja que el terme “felsòfir” és massa genèric i poc específic. Presenta unes dimensions de 33 x 31 x 8 mm. La forma del fil és convexa simètrica, el bisell però és pla, indicant que s’assimila més a una tipologia d’aixa que de destrat (fig. 30 i 31).

Figura 30: Cara principal de l'aixa 14 – 41 (esquerra) i vista lateral (dreta)

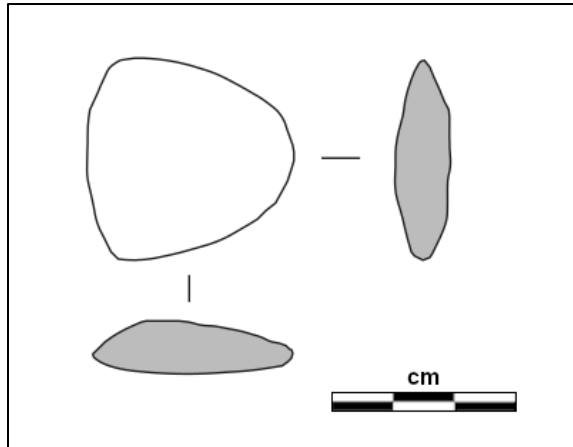

Figura 31: Dibuix de l'aixa 14 - 41

- Aixa núm. 15 – 42: Peça definida a la fitxa nº 6176 del Museu Víctor Balaguer com “*una destraleta de jadeïta, trapezoïdal, però amb una fractura a una de les extremitats*”. Recuperada l’any 1940. Presenta unes dimensions de 38 x 36 x 11 mm. El tipus de fil és convex i asimètric però la característica d’un bisell pla ens indica que s’aproxima més a la tipologia d’aixa que de destrat (fig. 32 i 33).

Figura 32: Cara principal de l'aixa 15 – 42 (esquerra) i vista lateral (dreta)

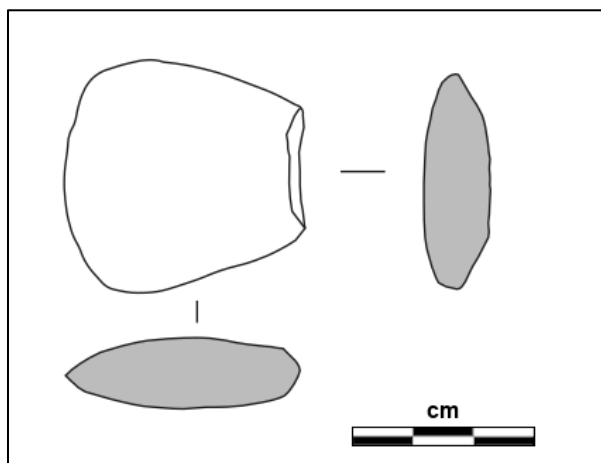

Figura 33: Dibuix de l'aixa 15 - 42

7.1.2.- MACROUTILLATGE LÍTIC

En aquest grup s'inclouen tres peces que, per les seves dimensions, no es poden catalogar com les anteriors, o sigui, com a utilatge lític, tot i això, s'ha utilitzat el mateix tipus d'anàlisi per inferir una tipologia a aquestes restes arqueològiques.

- 10 (38) .- Element macrolític descrit a la fitxa (nº 3252) com “*un percussor esferoïdal de sílex gris*”. L'objecte forma part del conjunt de restes trobades l'any 1882. El seu material sembla ser quars més que no pas sílex. Les dimensions són 70 x 70 x 60 mm. Tot i l'aparent forma d'esfera, presenta una secció amb una lleugera tendència rectangular. Podria tractar-se d'un percussor o d'una pedra de molta (fig. 34 i 35).

Figura 34: Imatge del percussor 10 – 38

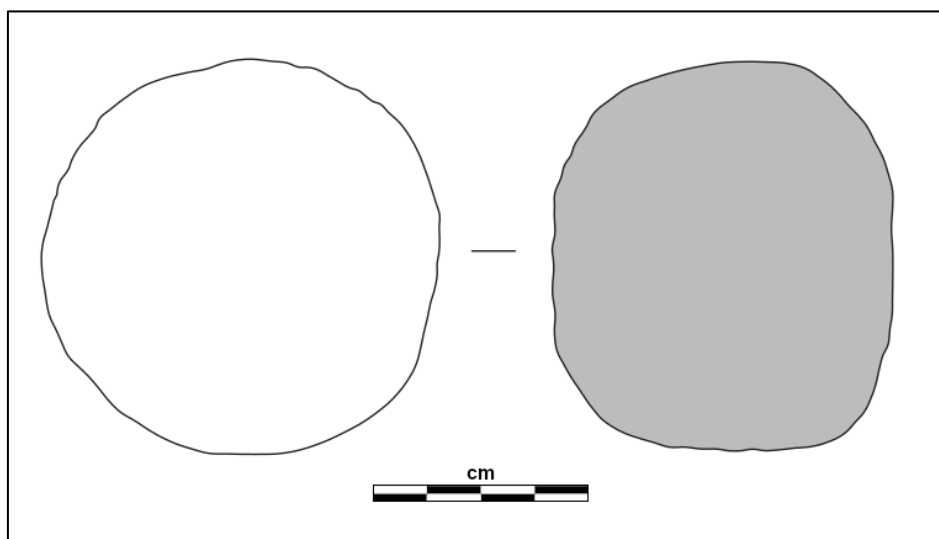

Figura 35: Dibuix del percussor 10 - 38

- 11 (39) .- Element macrolític descrit a la fitxa (nº 6178) com “un *percussor* de *quarsita groguenca de forma lenticular fet amb tècnica polida*”. La peça també forma part del conjunt descobert l’any 1882 (fig. 36). Les seves dimensions són 61 x 55 x 38 mm. Presenta una secció ovalada amb tendència lenticular (fig. 37). Podria tractar-se d’un percussor o d’una pedra de molta. Finalment, cal destacar que no és una tècnica polida, ja que la superfície presenta aquest aspecte al tractar-se d’un còdol rodat naturalment.

Figura 36: Imatge del percussor 11- 39

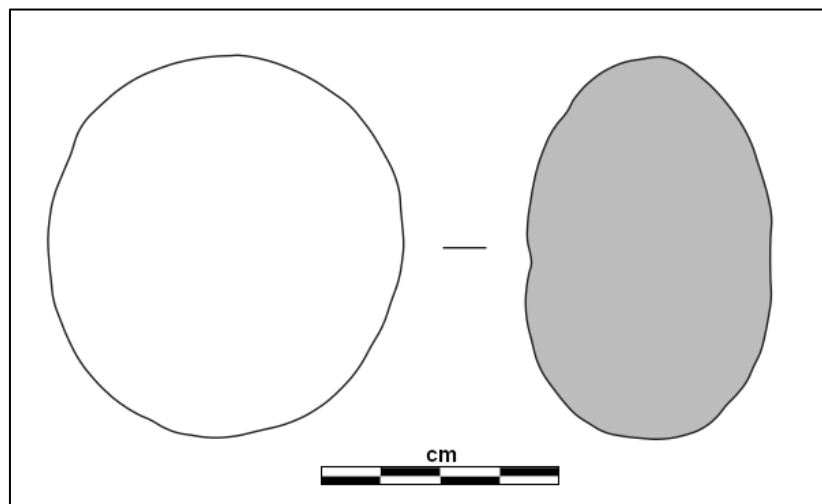

Figura 37: Dibuix del percussor 11 - 39

7.2.- ELEMENTS D'ORNAMENT

El conjunt de restes de Masia Nova definides com elements ornamentals està conformat per denes de diverses morfologies que, en el moment de la seva descoberta, es van atribuir com integrants d'uns objectes concrets, com ara collarets o polseres. També hi ha dues peces individualitzades, una amb forma de barrilet i l'altra rectangular i plana.

S'estudiaran aquests elements de manera aïllada, alhora que mantenint i respectant la seva adscripció anterior, com a elements que conformen un mateix objecte. S'han utilitzat diversos valors i criteris extrets de la Tesis "Aprofitament i transformació de matèries primeres per a l'elaboració d'ornaments durant la prehistòria recent. 5600 – 3400 cal. ane; al nord-est de la península Ibèrica" (Oliva Poveda, 2015).

Així, s'estableixen diversos morfo-tipus per a les peces en funció de les seves característiques, com la forma, les perforacions i ubicacions d'aquestes, la matèria primera, el tipus de sistema de suspensió o fixació, etc... I, juntament amb aquestes característiques, es relacionen amb l'ús verificat. Aquests tipus, definits a partir de paral·lels, es confirmen posteriorment amb l'estudi experimental, la morfologia de les peces i el seu ús o funció indicat per les evidències traceològiques presents a les restes (Oliva Poveda, 2015). En el nostre cas, només s'han utilitzat les definicions dels morfo-tipus que encaixaven amb el petit conjunt de peces d'aquest estudi, ja que no hi ha ornaments amb tendència tipològica d'anells, braçalets o realitzats en suports malacològics. Per altra banda, no s'ha realitzat una aproximació tan exhaustiva des d'un punt de vista traceològic per falta de mitjans i temps, tenint molt en compte que la Tesis de la Dra. Oliva es basa principalment en aquest anàlisi per a la confirmació tipològica. Per aquest motiu, en aquest petit estudi s'han analitzat les característiques i variables de les peces i es proposen uns possibles tipus per a les restes ornamentals, a falta d'una futura confirmació mitjançant l'estudi traceològic. Així, els morfo-tipus possibles (pel que fa la morfologia i matèria) són els següents segons Oliva Poveda (2015):

- Penjolls: Peces geomètriques o allargassades amb un o més orificis per a la seva suspensió, habitualment ubicats a la part apical o mesial-apical de l'ornament.
- Denes penjoll: Peça de forma circular, allargassada o geomètrica amb unes dimensions superiors a les de una dena i amb un o més orificis de suspensió o fixació, ubicats normalment a la zona apical o mesial-apical de l'ornament.
- Denes: Peces de tendència circular, globular, oval, rectangular, allargassada amb seccions diverses i amb un o dos orificis centrals o als extrems de la peça que convergeixen, per enfilat o suspendre l'ornament.

- Aplics: Peces de diverses formes, amb o sense orificis, que poden ser suspeses, fixades per cosit o adherides.

Per realitzar la proposta tipològica dels ornaments de Masia Nova s'ha fet una taula d'anàlisi de variables (veure taula 2 de l'annex) partint de les utilitzades a la Tesis de la Dra. Mònica Oliva Poveda (2015). Aquestes són:

- Dimensions (longitud, amplada, diàmetre del contorn, gruix, diàmetre de perforació)
- Secció (forma geomètrica de la peça en secció i altres possibles irregularitats)
- Sistema de portabilitat (suspensió, fixació, inserció o sense portabilitat)
- Element de portabilitat (tipus, nombre i situació de perforacions o ranures)

Pel que fa al tipus de material, s'ha utilitzat el terme "cal·laïta", aquest va ser definit per Plini el Vell en la seva *Historia Naturalis*, per referir-se a les pedres de tonalitat verda amb lluentor. En l'actualitat, científicament s'utilitza per denominar el tipus material a falta d'una aproximació petrogràfica, atès que el terme variscita implica la certesa de conèixer la seva fórmula: $\text{AlPO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ (Odriozola *et al*, 2012).

En quant a la nomenclatura dels diferents objectes analitzats, el número correspon al siglat de la peça per la seva diferenciació i identificació al Museu Víctor Balaguer.

7.2.1.- RESTES ORNAMENTALS

- Collaret de denes de cal·laïta núm. 3 – 30 (figs. 38 a 44): Collar format per 32 elements de cal·laïta de formes i dimensions diverses, que inclouen denes discoidals i de barrilet. Realitzades amb tècnica de tallat i polit. Longitud total: 32 cm. En la fitxa del museu (núm. 3188) no s'indica l'any de descoberta. De les 32 denes, totes corresponen a una morfologia de dena discoidal, conservant-se completes o amb alguna fractura. Hi ha una excepció, concretament amb les denes número 17, 18 i 19 (fig. 41) ja que aquestes corresponen a una morfologia de denes tipus barrilet.

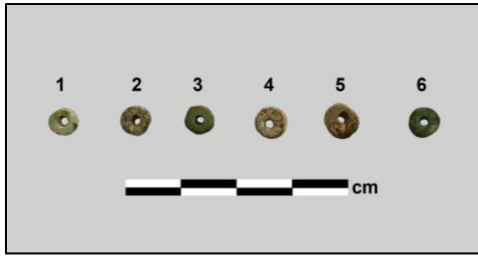

Figura 38: Imatge de les denes 1 a 6 del collaret 3 – 30

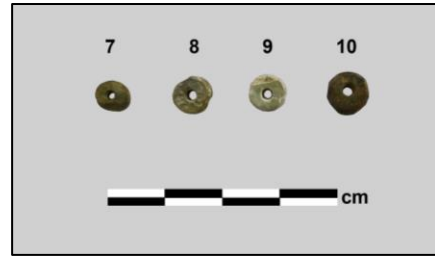

Figura 39: Imatge de les denes 7 a 10 del collaret 3 – 30

Figura 40: Imatge de les denes 11 a 15 del collaret 3 – 30

Figura 41: Imatge de les denes 16 a 20 del collaret 3 – 30

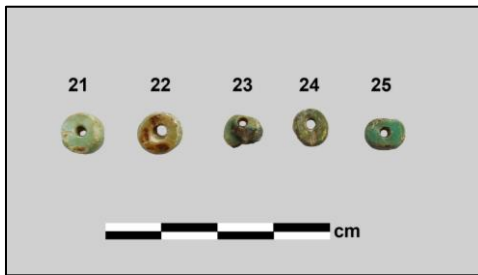

Figura 42: Imatge de les denes 21 a 25 del collaret 3 – 30

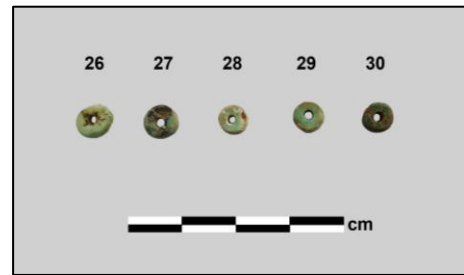

Figura 43: Imatge de les denes 26 a 30 del collaret 3 – 30

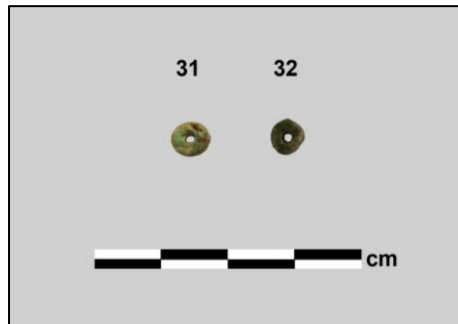

Figura 44: Imatge de les denes 31 i 32 del collaret 3 – 30

- Collaret de denes de cal·laïta 3186: La fitxa del Museu Víctor Balaguer cataloga aquest conjunt de denes amb el número 3186, conformat per un total de 13 peces ornamentals (figs. 45 a 47). De tot el conjunt de denes, totes corresponen a una morfologia discoidal excepte una, la número 7, que presenta una morfologia de dena de barrilet (fig. 46).

Figura 45: Imatge de les denes 1 a 5 del collaret 3186

Figura 46: Imatge de les denes 6 a 10 del collaret 3186

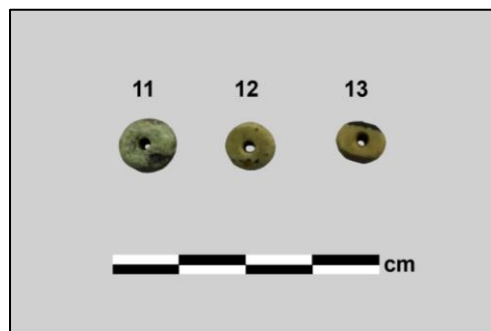

Figura 47: Imatge de les denes 11 a 13 del collaret 3186

- Dena de cal·laïta núm. 16 – 43: Dena de cal·laïta de forma rectangular (fig. 48), amb els costats arrodonits i polits, en dos dels extrems diametralment oposats presenta petites perforacions. Dimensions: 27 x 17 x 30 mm. Realitzada amb tècnica de tallat i polit. En la fitxa del museu (núm. 6187) es descriu com semblant a un braçalet d'arquer, però sembla correspondre més a una peça tipus botó. Aquest element apareix descrit a la Tesi de la Dra. Oliva (2015: 378) i s'argumenta que la tipologia d'aquestes peces funciona com a aplic adherit o cosit. S'han trobat paral·lels a la mina 85 del conjunt de Gavà i a Bòbila Madurell (Oliva Poveda, 2015).

Figura 48: Dena rectangular perforada número 16 – 43

- Dena de cal·laïta núm. 17 – 44: Dena de cal·laïta de forma de barrilet (fig. 49), mesura: 16 mm de llarg per 9 de diàmetre. Realitzada amb tècnica de talla i polit. En la fitxa del Museu Víctor Balaguer (núm. 3190) es descriu com una dena de tipologia “cilíndrica o d’oliva”, encaixa amb un tipus de dena de barrilet com les dels altres collarets del conjunt de Masia Nova.

Figura 49: Dena de barrilet número 17 – 44

Durant l’anàlisi dels objectes ornamentals s’ha vist que gran quantitat de denes amb diverses formes (discoidals i de barrilet) presenten els costats bisellats, de tal manera que si s’observen frontalment tenen una forma de tendència trapezoidal. Això molt probablement sigui degut a la seva funció com a denes de collaret, així, també s’ha observat una certa tendència de la posició de les perforacions, sent aquesta més pròxima a la part superior de la dena, o sigui, a la banda més prima d’una figura trapezoidal. Aquestes observacions encaixen amb la probable funció d’aquests objectes com a denes de collaret ja que “pengen” un cop col·locades al suposat fil que les uneix i que fa de suport. Cal dir que no és necessari ni massa important que unes denes tinguin la perforació descentrada per funcionar com a peces d’un collaret, però és una

característica que es va observar durant l'estudi d'aquestes restes ornamentals i, a més a més, aquest detall en les denes podria fer que funcionessin millor en conjunt en quant al resultat visual, o sigui, que quan estiguessin col·locades al suport i penjant, la forma trapezoidal i la perforació descentrada cap a dalt donaria un efecte estètic determinat. En conclusió, aquestes característiques observades als elements ornamentals de Masia Nova podrien estar indicant una certa intencionalitat en el procés de confecció, tot i això, es tracta només d'una hipòtesi plantejada a partir de l'estudi d'aquestes restes.

7.3.- CERÀMICA

Només es van recuperar uns fragments ceràmics que configuraven un vas hemisfèric en tot el conjunt de Masia Nova (Ferrer Soler, 1949)

Vas hemisfèric núm. 12 – 31: La única resta ceràmica del conjunt de Masia Nova, es troba descrita a la fitxa (nº 3254) com a cinc fragments de terrissa rogenca que reconstrueixen un vas de forma hemisfèrica, fet a mà i de parets llises (fig. 50). Mesura 18,5 cm de diàmetre per 12 cm d'alçada màxima. També, a la fitxa es descriu com un bol de parets altes lleugerament exvasades amb llavis verticals i secció simple (fig. 51). Les parets llises tenen una tonalitat marro-groc i la base de l'objecte és convexa. S'indica un ús domèstic de la peça. En l'apartat de contextualització es relaciona aquesta peça amb altres de similars, de la mateixa manera que s'intentarà fer amb la resta de peces del conjunt arqueològic estudiat.

Figura 50: Imatge del vas ceràmic del conjunt de Masia Nova

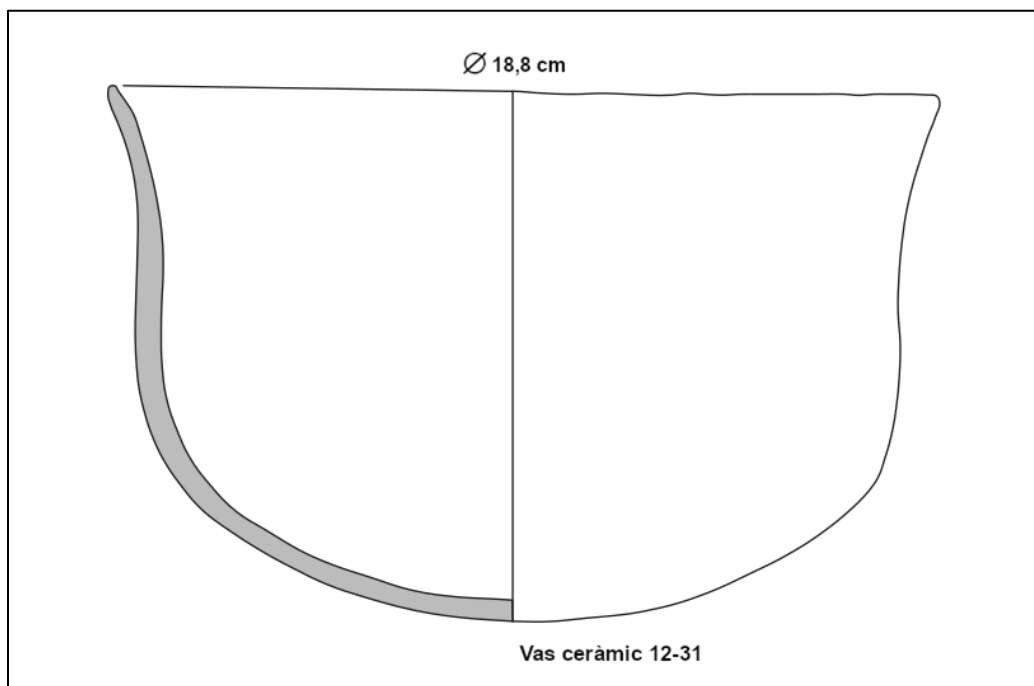

Figura 51: Dibuix del vas ceràmic número 12-31

8.- CONTEXTUALITZACIÓ DELS MATERIALS

Primer de tot cal tenir en compte que les restes ja havien estat prèviament estudiades i contextualitzades en el document de Ferrer Soler (1949). En aquest article es van identificar les restes com elements del neolític mig – recent i vinculats a les cultures dels sepulcres de fossa de l'àrea d'influència vallesiana.

Aquesta fase dels sepulcres de fossa es troba dins el neolític mitjà recent, un període que es documenta després de la fase NAE o neolític antic evolucionat, o sigui, una fase a cavall entre el neolític antic i el neolític mitjà. La cronologia relativa pel neolític mitjà recent és 4000 – 3500 cal BC.

Història de la recerca

A inicis del segle XX, Pere Bosch Gimpera va designar la cultura dels sepulcres no megalítics de Catalunya a partir de les descobertes de l'època, interpretant-les com un desenvolupament local de la "cultura d'Almeria" (Bosch, 1919 a Martín *et al*, 2014). Serra Vilaró s'expressà en contra d'aquesta tipologia i parlà de megàlits neolítics, i no de cistes, per referir-se als enterraments de la comarca del Solsonès (Serra Vilaró, 1927 a Martín *et al*, 2014). Finalment, Maluquer de Motes donà una nova perspectiva a la recerca, posant en relació les descobertes amb la cultura de La

Lagozza, proposant així una gran uniformitat cultural a tota la costa occidental del mediterrani, així com una unitat cultural amb el sud francès, el sud-oest de Suïssa i el nord d'Itàlia (Maluquer, 1949 a Martín *et al*, 2014). Cap a 1960, Tarradell aportà una nova interpretació refutant la teoria de Bosch Gimpera i la relació amb la “cultura d’Almeria” i parlant del que anomenava “els primers pagesos del pla” (Tarradell, 1962 a Martín *et al*, 2014). En aquest moment apareix la important figura de la investigadora Ana María Muñoz, que va presentar la seva Tesis sobre la *Cultura neolítica catalana de los Sepulcros de Fosa* (Muñoz, 1965). A la vegada, els investigadors Eduard Ripoll i Miquel Llongueras publicaven *La cultura neolítica de los Sepulcros de Fosa en Cataluña* (Ripoll i Llongueras, 1963 a Martín *et al*, 2014). Tot i això, en general es va mantenir la tipologia establerta per Pere Bosch Gimpera, el qual continuava afirmant que la “cultura d’Almeria” era la mare de totes les cultures del llevant espanyol (Martín *et al*, 2014).

Cap als anys 70 ens trobem amb autors que parlen en contra del concepte i tipologia de la “Cultura dels Sepulcres de Fossa”, considerant-la confusa i poc apropiada (Guilaine, 1976 a Martín *et al*, 2014). Per altra banda, altres investigadors la continuaren defensant (Llongueras, 1981 a Martín *et al*, 2014). Poc temps després, M. Cura es reivindica respecte a la teoria d’uniformitat cultural mantinguda durant els 60 i parla de la diversitat vinculada amb la pluralitat geogràfica catalana. Així, assenyala la presència d’almenys dos grups definits per la forma dels enterraments: el grup Solsonià, amb tombes tipus cista i el grup Vallesià, originalment designat com Sabadellià, amb sepulcres en fossa. Altres autors van començar a proposar tres grups definits pel tipus de sepultura i per les activitats econòmiques en relació amb els diferents medis ecològics: Vallesià, Solsonià i Empordanès (Martín i Tarrús, 1991; Martín i Villalba, 1999, a Martín *et al*, 2014). Finalment, amb la descoberta de les mines de variscita de Can Tintorer, dels estudis sobre les mines de sal de Cardona, la descoberta de jaciments a l’aire lliure com Ca n’Isach i l’augment en datacions de ^{14}C , s’augmenta la quantitat d’informació i coneixement respecte a les cultures del neolític mig de Catalunya (Martín *et al*, 2014).

Context general del neolític mig al nord-est peninsular

Cap a finals del V mil·lenni i inicis del IV cal BC, al nord-est de la península ibèrica les comunitats neolítiques s’estableixen a valls i zones de plana properes a la costa, amb condicions que fan possible la implantació de l’agricultura i la ramaderia. El que més destaca, per les dades obtingudes del registre arqueològic i les excavacions, són les seves pràctiques funeràries, per aquest fet, encara ara s’utilitza el concepte de “Cultura dels Sepulcres de Fossa”, el qual va ser posat per Pere Bosch Gimpera a la seva obra *Prehistòria Catalana* (1919) (Roig *et al*. 2010).

Així, durant el V mil·lenni es documenten, per una banda, diversos enterraments, habitualment múltiples, a coves i abrics. També es detecten els primers enterraments individuals o que conformen necròpolis en fosses, cistes i petits dòlmens (Gibaja, 2004 dins Roig *et al.*, 2010). Els jaciments millor coneguts d'aquest moment són, per exemple, la necròpolis de Sant Pau del Camp a Barcelona (Molist *et al.*, 1987 a Roig *et al.*, 2010), les sepultures de la desembocadura de l'Ebre a Tarragona (Esteve, 1999 a Roig *et al.*, 2010), els enterraments de l'Hort d'en Grimau a Castellví de la Marca, Barcelona (Mestres, 1988 a Roig *et al.*, 2010) i per últim, cal destacar les sepultures a alguns espais de les mines de Can Tintorer a Gavà, Barcelona (Borrell *et al.*, 2005 a Roig *et al.*, 2010) que tot i realitzar-se en pous de mina reutilitzats, formen part de la mateixa cronocultura (Roig *et al.*, 2010).

A partir del IV mil·lenni succeeix una generalització d'aquestes pràctiques funeràries (Martín, 2009 a Roig *et al.*, 2010). D'aquest fet tenim diversos exemples als jaciments de Bòbila Madurell, a Sant Quirze del Vallès (Gibaja 2003 a Roig *et al.*, 2010), al Camí de Can Grau, a la Roca del Vallès (Martí *et al.*, 1997 a Roig *et al.*, 2010), al Puig de la Roca, Girona (Riuró i Fusté, 1980 a Roig *et al.*, 2010), al Pla del Riu de les Marçetes, a Manresa (Guitart, 1986 a Roig *et al.*, 2010) i a Llord, a Castellar de la Ribera, Lleida (Muñoz, 1965 a Roig *et al.*, 2010). Aquest tipus d'enterrament corresponen a inhumacions individuals i, en alguns casos, amb dos o més individus, acompanyats d'un aixovar compost per un seguit d'elements concrets: vasos ceràmics, nuclis, làmines, puntes o geomètrics de sílex, molins, destrals i aixades, punxons i espàtules d'os, ullals de senglar perforats i elements ornamentals que constitueixen collarets, polseres, etc (Roig *et al.*, 2010).

A continuació es realitza un recull i resum d'informació referent a jaciments arqueològics corresponents a la cultura dels sepulcres de fossa del neolític mig, concretament de la zona d'influència vallesiana, on s'inclouen alguns jaciments i descobertes properes al jaciment estudiat de Masia Nova, al municipi de Vilanova i la Geltrú i les seves proximitats. Per altra banda, també es tractaran altres jaciments i descobertes de la comarca del Garraf i del Penedès, per ajudar així a contextualitzar millor el conjunt de Masia Nova dins el territori. Finalment, s'ha decidit incloure alguns exemples geogràficament més allunyats els quals però, ens permeten definir i exemplificar amb més exactitud les característiques culturals del neolític mig de la zona en relació amb els materials estudiats en aquest treball. Primer de tot, ens centrarem en els jaciments pròxims, seguidament, als propers dins el territori Garraf - Penedès:

Figura 52: Mapa topogràfic amb la localització dels jaciments: 1) Mas Pujó. 2) Els Garrofers del Torrent de Santa Maria. 3) Solicrup-1. 4) La Serreta. 5) La Serreta Nord. 6) Vinya de Cal Monjo. 7) Complex Miner de Can Tintorer. Font topogràfica: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Els Garrofers del Torrent de Santa Maria es localitzen al municipi de Vilanova i la Geltrú (fig. 52), en aquest espai de caràcter agrari, es va localitzar una sepultura pròxima al torrent de Santa Maria i la carretera c-246 de Barcelona a Santa Creu de Calafell. La intervenció arqueològica es va dur a terme l'octubre de 1985 (Martín i Miret, 1990).

El conjunt de **Solicrup-1** es situa a una finca que es troba a l'est del municipi de Vilanova i la Geltrú (fig. 52). Va ser excavat per Joan Bellmunt l'any 1967 i es van localitzar restes de diverses cronologies, incloent un sepulcre neolític (Giralt, 1985).

El jaciment arqueològic de **Mas Pujó** es situa al sud – oest del terme municipal de Vilafranca del Penedès, a l'Alt Penedès (fig. 52), a una zona on actualment hi ha camps agrícoles, espais diversos i industrials. Les primeres evidències es documenten i excaven l'any 2010, mentre es realitzaven uns treballs de construcció d'un enllaç de l'autopista AP-7, les intervencions les va dur a terme l'empresa TRIADE Serveis Culturals sota la co-direcció de Francesc Xavier Oms, Xavier Esteve i Patrícia Martín (Oms *et al.* 2019). El jaciment engloba un total de 26 estructures negatives, gran part tipus fossa – sitja i corresponents principalment al neolític antic postcardial (tipus Molinot), junt amb algunes estructures calcolítiques i ibero-romanes (Oms *et al.* 2019).

El jaciment de **La Serreta** també es troba al municipi de Vilafranca del Penedès, al seu límit meridional, just al costat mateix de la riera que porta el nom del municipi (fig. 52). Les primeres intervencions arqueològiques es van realitzar al 2009 i 2010 en relació a unes remodelacions que es realitzaven a l'enllaç de l'autopista AP-7. L'any anterior també es van fer prospeccions superficials i sondejos per delimitar l'àrea d'expectativa arqueològica (Esteve *et al.* 2019). Així, els treballs arqueològics van permetre documentar un total de 89 estructures: sitges, fosses, quatre estructures funeràries, tres sitges amb inhumacions, un fons de cabana, etc. Pel que fa la cronologia, les descobertes es situen en un horitzó de neolític antic postcardial (tipus Molinot), neolític mitjà i també algunes estructures del neolític antic cardial, del neolític epicardial, de l'edat del bronze i d'antiguitat tardana (Esteve *et al.* 2019).

El conjunt de descobertes englobat dins el nom d'Eix Diagonal, es van localitzar arran de les obres a aquest Eix viari (carretera C-15) entre Vilanova i la Geltrú i Manresa. El seguiment i control arqueològic el va realitzar l'empresa Atics, S.L. Gràcies a aquesta intervenció, es van poder documentar més de 300 estructures amb cronologia molt àmplia, des d'època neolítica fins a època contemporània, passant per elements d'època ibèrica, romana i medieval (Armentano *et al.* 2019). Pel que fa les estructures neolítiques, totes es van localitzar als municipis de Vilafranca del Penedès, La Granada i Santa Fe del Penedès (Alt Penedès). La gran majoria corresponen a elements del neolític postcardial (tipus Molinot), però ens centrarem en aquelles que s'aproximen més a la cronologia tractada en aquest treball, el neolític mig (Armentano *et al.* 2019). A la zona denominada **La Serreta Nord**, situada al nord – est del municipi de Vilafranca del Penedès (fig. 52) i formant part del jaciment de La Serreta, es va localitzar l'estructura número 12 (Armentano *et al.* 2019). A la zona denominada **Vinya de Cal Monjo**, al nord – est del municipi de Vilafranca del Penedès (fig. 52), es va localitzar una altra estructura funerària, denominada com l'estructura número 36. La Vinya de Cal Monjo és una altra zona molt afectada pels treballs agrícoles, un fet que hem vist a molts dels exemples treballats, tot i això, la intervenció arqueològica va permetre documentar aquesta sepultura neolítica (Armentano *et al.* 2019).

Per últim, es tractaran algunes descobertes relacionades al **Complex Miner de Can Tintorer** que, tot i estar més allunyat que la resta de jaciments esmentats amb anterioritat, és un jaciment vital quan parlem d'aquest horitzó de Sepulcres de Fossa i té una clara influència amb les descobertes de Masia Nova. Aquest complex miner designa un territori del terme municipal de Gavà amb una extensió de 250 ha formades entre el barri de Can Tintorer i la serra de Les Ferreres i Rocabruna. Aquest gran jaciment, descobert cap a voltants de 1975, consisteix en una explotació minera subterrània on principalment s'extreia i treballava la variscita. Les datacions

radiocarbòniques ens informen sobre la seva ocupació entre inicis del neolític mig (horitzó Molinot) i el neolític final, amb una forta evolució sistemàtica i en l'especialització de la tasca minera, sobretot per extracció i manufactura d'elements amb variscita, durant el neolític mig ple. Les famílies mineres van ocupar el territori, utilitzant els espais de mina com a abocadors de residus i també, de vegades, com a espais sepulcral (Villalba, 2019).

Arquitectura funerària

Com hem pogut veure en apartats anteriors, pel que fa el jaciment de Masia Nova tenim molt poca informació sobre les estructures funeràries i la seva arquitectura, aquest biaix el podem suplir amb la informació contextual de la resta de jaciments del territori de Vilanova i la Geltrú. En el cas de l'estructura funerària dels Garrofers del Torrent de Santa Maria, presentava un estat de conservació dolent, només es conservava la base de la fossa on hi afloraven les restes òssies de dos individus. Donat l'arrasament de gran part de la potència del sepulcre, és impossible adscriure una tipologia o saber si es tractava d'una fossa simple o complexa, tot i això, sí que es pot indicar que la base era pràcticament circular amb un fons lleugerament aplanat (Martín i Miret, 1990). Quant a l'estructura funerària del jaciment arqueològic de Solicrup-1, la fossa, segons la documentació, presentava una forma rectangular amb blocs de mida regular a la part superior (Giralt, 1985).

A Mas Pujó (Vilafranca del Penedès), es va documentar l'estructura negativa número 14. Aquesta presentava una planta de forma el·lipsoidal d'uns 2 x 2 m i segons la documentació, va ser construïda com a estructura funerària complexa, ja que presentava una rampa d'accés i una cambra sepulcral lateral. Així, tindriem una boca que donaria accés a un pou, aquest pou portaria a un passadís, el qual estava cobert parcialment amb blocs col·locats verticalment que, es recolzaven alhora, en una llosa que bloquejava la cambra funerària (fig. 53). Aquesta cambra presentava una forma ovalada i es trobava orientada en direcció E – W (Oms *et al.* 2019).

Figura 53. Fotografies de l'estructura 14 de Mas Pujó. A l'esquerra la rampa d'accés i el bloqueig de pedres del passadís; a la dreta, la cambra funerària amb l'inhumat. Font: Gibaja *et al* 2019: 37

Al jaciment de La Serreta (Vilafranca del Penedès), només ens centrarem en dues estructures, la 58 i la 60. L'estructura número 58 correspon a un gran retall de planta rectangular de aproximadament 2 x 1,2 m. A l'angle sud – oest del retall es localitzà l'espai sepulcral cobert per una gran llosa, aquest espai es configurava per un altre retall de tendència ovoide però força irregular amb una orientació E – W (fig. 54). L'excavació i documentació d'aquesta estructura ha permès deduir que va ser buidada poc després del moment de realitzar la inhumació, per això la llosa es va trobar desplaçada i part de l'aixovar (fragments d'un vas esfèric) es va trobar en l'àmbit exterior, per altra banda tampoc es van recuperar restes humanes (Esteve *et al.* 2019).

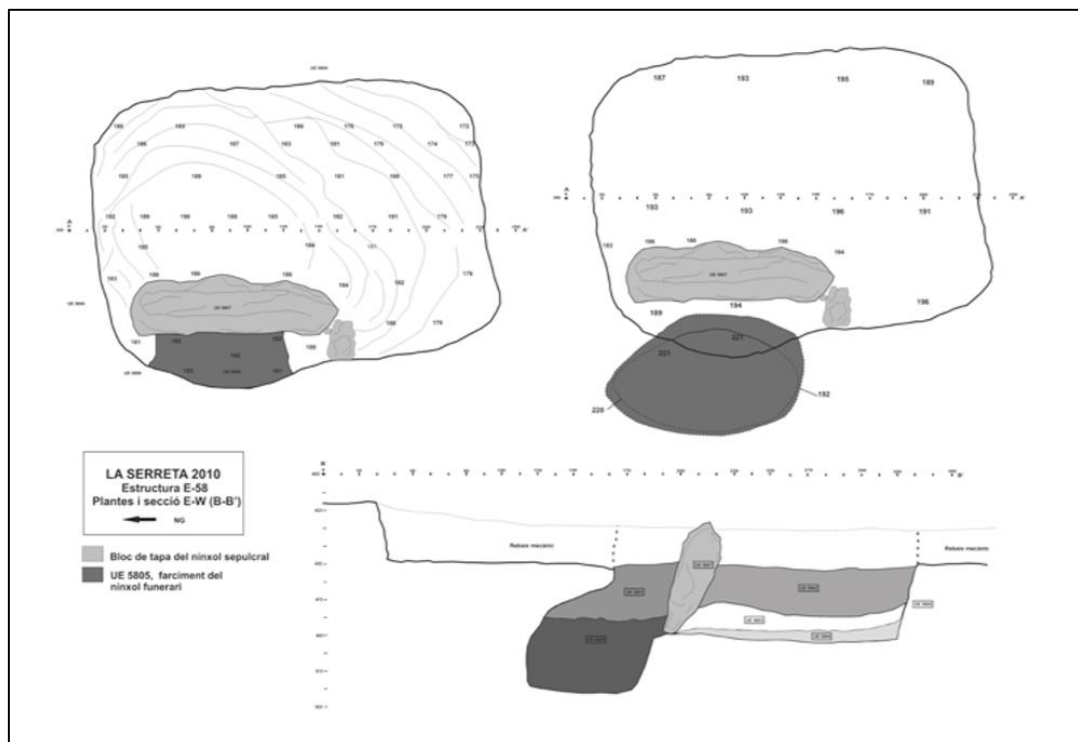

Figura 54: Planta i secció de l'estructura 58. Font: Gibaja *et al* 2019: 51

Pel que fa l'estructura número 60, es tractava d'un retall del qual es desconeix la forma concreta donada la gran erosió que va patir pels treballs agrícoles de la zona, conservant molt poca potència. Tot i això, es conservava part del nínxol funerari, la inhumació i restes de l'aixovar (fig. 55). L'espai sepulcral presentava una forma amb tendència el·lipsoidal (Esteve *et al.* 2019).

Figura 55: Fotografia de l'estructura 60. Font: Gibaja *et al.* 2019: 55

Pel que respecta a les estructures documentades a la zona de l'Eix Diagonal, a la Serreta Nord (Vilafranca del Penedès), es va documentar l'estructura número 12, la qual es configurava per un retall de planta rectangular de 2,30 x 2,10 m, amb un altre retall rectangular al centre amb dimensions d'1,3 x 1,3 m (fig. 56). Tipològicament es va classificar com semblant al tipus 3 dins la tipologia de Pou i Martí (1995 a Armentano *et al.* 2019).

Per últim, tenim les estructures funeràries del gran complex miner de Can Tintorer (Gavà), cal tenir en compte però que aquestes són estructures adaptades a la presència de pous i galeries mineres. Primer tractarem la sepultura de la mina 9, es tracta d'una mina que forma part del gran complex miner. Va ser descoberta i excavada el 1978 amb motiu d'unes obres d'ampliació de l'edifici escolar. El segment de mina excavat presenta una planta simple orientada de nord a sud, una distància de recorregut de 13,5 m i una alçada i amplada de 1,5 m. L'accés comença amb una lleugera inclinació que augmenta gradualment fins a baixar als 7 metres de profunditat quan s'arriba a un petit pou de poca alçada (fig. 58). Com que no hi ha presència de formacions mineralògiques, s'interpreta com una galeria de prospecció o de trànsit que va acabar sent abandonada. En aquesta galeria és on es van documentar les inhumacions (Villalba, 2019).

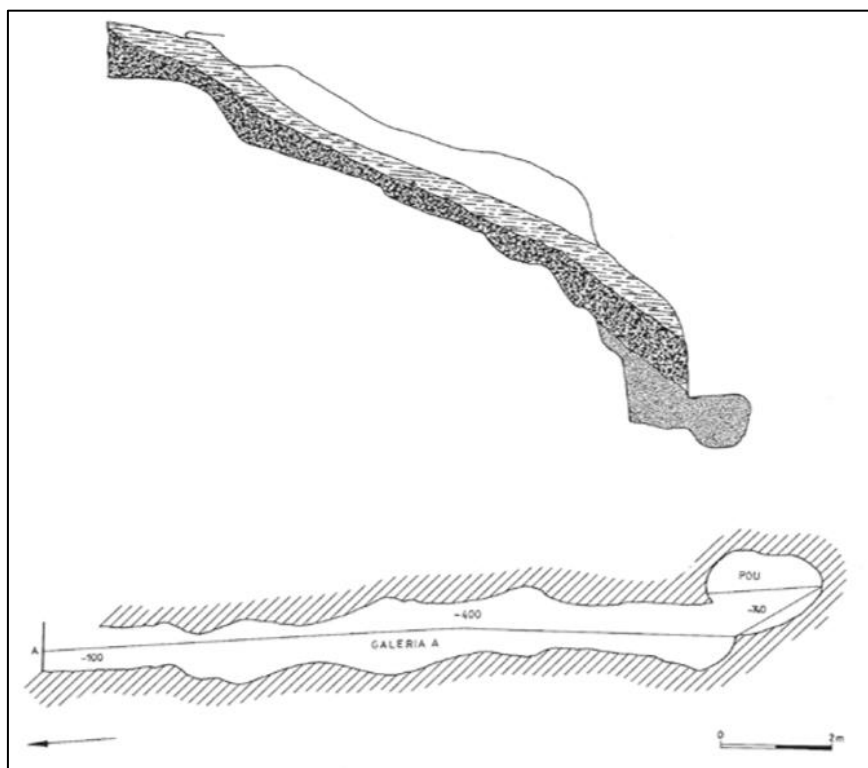

Figura 58: Secció i planta de la mina 9 de Can Tintorer. Font: Gibaja *et al.* 2019: 161

La sepultura de Les Ferreres és un altre element del complex miner de Can Tintorer, i també es pot adscriure al neolític mig. Aquesta es va localitzar a l'oest del barri de Can Tintorer (Gavà) l'any 1979, en aquell moment no es va realitzar cap intervenció arqueològica a la zona més enllà de la recollida del material i la seva documentació. Per aquesta raó no es pot determinar el tipus d'estructura funerària (Villalba *et al.* 2019).

Per altra banda, també tenim els dos sepulcres de les mines 83 i 84 (fig. 59). Aquests es van descobrir i excavar entre l'any 2000 i 2001 sota la direcció d'Eva Orri (mina 83) i Ferran Borrell (mina 84). La primera mina designada amb el número 83 presenta un accés en forma de pou

cilíndric d'1 m de diàmetre i 1,50 m de profunditat i dona pas a una galeria descendent de 4 m de llarg i 1 m d'amplada. A la dreta d'aquesta galeria és on es troba una cavitat més o menys circular de 1,70 m de diàmetre que conforma la cambra sepulcral. L'accés a aquesta sembla que podria haver estat bloquejat amb lloses de pedra que es van trobar a prop. La profunditat total de la mina, des de l'accés fins la cambra sepulcral era de 3,70 m (Borrell i Bosch, 2019). La mina designada amb el número 84 presenta una estructura més complexa que l'anterior. S'accedeix també per un pou cilíndric d'1 m de diàmetre i 1,50 m de profunditat, aquest dona pas a una galeria descendent de 6,50 m de llarg per 1 m d'amplada que condueix a un espai distribuïdor del qual parteixen tres galeries més. Una d'aquestes galeries, amb 5 m de llargada i 1 m d'amplada, es trobava bloquejada amb blocs de dimensions semblants als que podrien haver cobert l'entrada de l'espai sepulcral de la mina 83. La profunditat total, en aquest cas, era de 6,61 m (Borrell i Bosch, 2019).

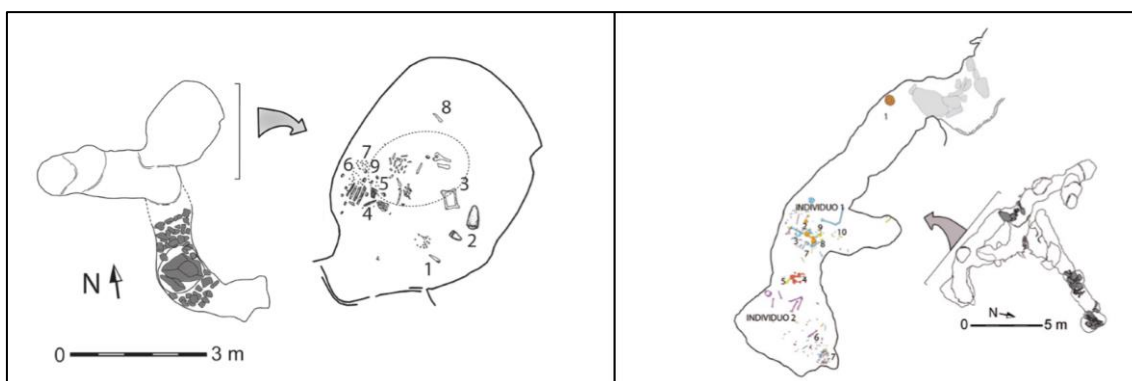

Figura 59: Planta de les mines 83 (esquerra) i 84 (dreta). Font: Gibaja *et al* 2019: 196

Inhumacions

El següent aspecte contextual que tractarem fa referència al tipus d'inhumacions documentades a aquests jaciments. L'estudi de les restes òssies als Garrofers del Torrent de Santa Maria, van permetre la identificació de dos individus enterrats simultàniament, orientats seguint un eix est-oest i, l'altre, en nordest – sudoest. Tots dos van ser col·locats en decúbit supí. L'estudi antropològic d'aquests individus només va inferir una robustesa superior d'un dels individus respecte l'altre, sense indicar sexe o edat (Martín i Miret, 1990).

Dins la fossa sepulcral de Solicrup-1, es van trobar dipositades les restes d'un individu en decúbit lateral esquerre (fig. 60), no es va indicar ni el seu sexe ni la seva edat (Giralt, 1985).

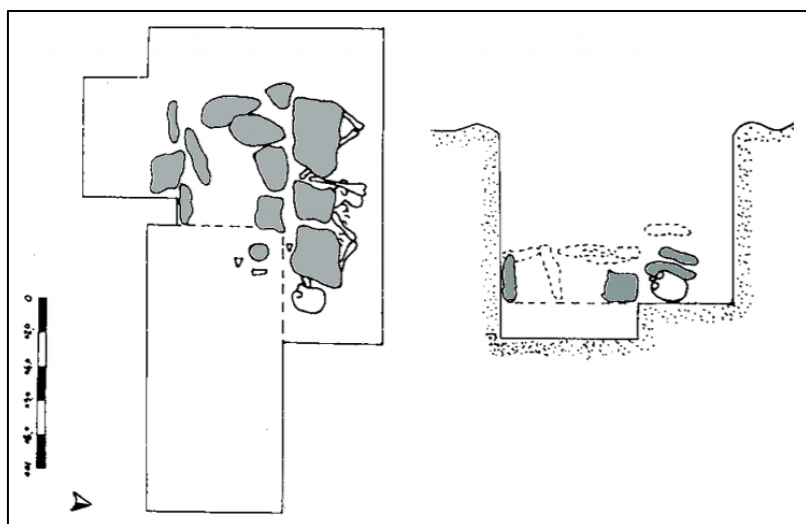

Figura. 60: Planta i secció del sepulcre de Solicrup-1. Font: Giralt (1985)

Al jaciment de Mas Pujó, es van localitzar les restes d'un individu dipositat en posició de decúbit lateral esquerre, amb el cap recolzant-se en un bloc de pedra. Segons els estudis antropològics es tractava d'un individu adult femení, cal destacar que presentava una trepanació que, per les evidències de sutura ens indica que l'individu va sobreviure (Oms *et al.* 2019).

Pel que fa el jaciment de La Serreta, no es van trobar restes humanes pel buidat anterior documentat a l'estructura 58. A l'estructura 60 però, dins el nínxol funerari, es trobava dipositat un individu en posició de decúbit supí sense massa flexió de les extremitats inferiors (fig. 55). Els treballs antropològics indiquen que es tractava d'un individu adult de sexe masculí (Esteve *et al.* 2019).

A la Serreta Nord (dins els jaciments d'Eix Diagonal), a l'estructura 12, es va documentar un individu sense connexió anatòmica. Dins la cambra de l'estructura 36 es va localitzar un altre inhumat orientat en sentit NE – SW i en posició de decúbit lateral esquerre (fig. 61). Els estudis antropològics indiquen que, aquest últim, era un individu adult de sexe femení (Armentano *et al.* 2019).

Figura 61: Fotografia de la disposició de l'individu femení en decúbit lateral dins la fossa. Font: Gibaja *et al.* 2019: 72

Per últim, les inhumacions de la mina 9 de Can Tintorer es van localitzar a l'entrada del pou i tot i trobar-se molt alterades i destruïdes, es van poder identificar dos individus. A la resta de la galeria també van recuperar-se més restes òssies corresponents a tres individus diferents. Per tant, ens trobaríem amb una sepultura d'inhumacions múltiples que semblen haver-se realitzat de manera successiva (Villalba 2019). A la sepultura de Les Ferreres, tot i excavar-se sense una metodologia arqueològica com l'actual, es van poder recuperar restes òssies corresponents a dos inhumacions, les quals van ser estudiades donant resultats d'un individu jove i l'altre adult (Villalba, 2019: 186). Pel que fa la mina 83, dins l'espai sepulcral es van recuperar les restes molt malmeses d'un individu d'edat adulta i sexe indeterminat, el qual estava acompanyat d'un aixovar amb una bona conservació (Borrell i Bosch, 2019). Dins el sepulcre de la mina 84 es van documentar les restes de dos individus, un d'edat adulta – madura i sexe masculí i l'altre, d'edat adulta, sexe femení i amb un estat de conservació molt millor que els dos anteriors.

Aixovars

A continuació, veurem els elements que conformen els aixovars d'aquestes inhumacions, cal tenir present que és una de les característiques més rellevants per comparar amb els materials i dades que disposem de Masia Nova. Pel que fa l'aixovar recuperat als Garrofers del Torrent de Santa Maria, es va documentar indústria lítica conformada per làmines i ascles de sílex, una punta de sageta de forma lanceolada amb aletes i peduncle i, per últim, una destrat de pedra polida que es va recuperar a les immediacions del sepulcre (fig. 62). Quant a les restes

ceràmiques, es va recuperar durant la intervenció un vas de carena suau i fons convex amb vora entrant i llavi arrodonit que presenta una nansa perforada horitzontal (fig. 62). La pasta presenta colors vermells. L'acabat extern és molt llis fins a arribar a semblar brunyit, amb coloracions vermelles, beix i grises. Les seves dimensions són: 11,5 cm d'alçada, 14,7 de diàmetre d'obertura i 18,5 de diàmetre màxim (Martín i Miret, 1990).

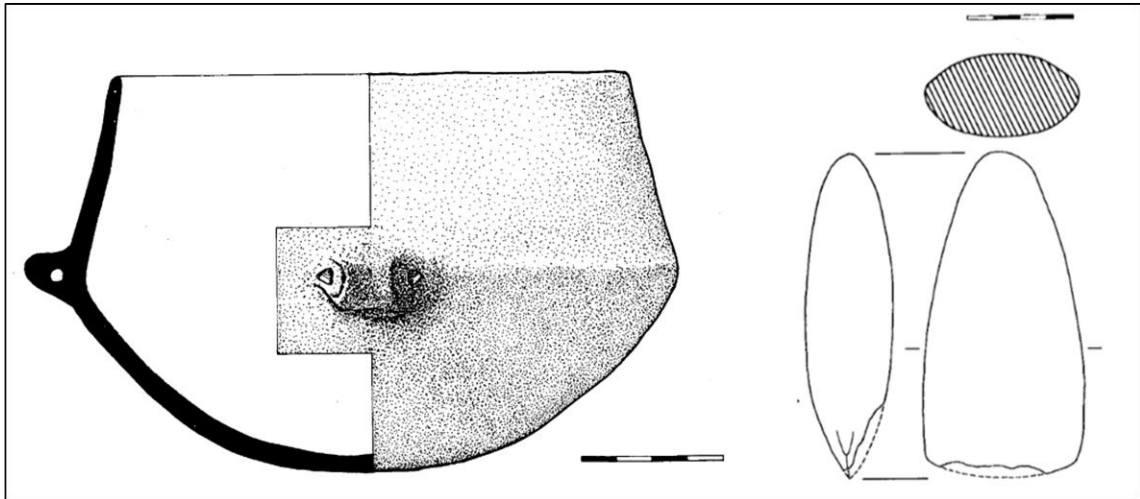

Figura. 62: Dibuix del vas ceràmic i la destral de pedra polida recuperats al sepulcre. Font: Martín i Miret (1990)

L'individu trobat a l'estructura de Solicrup-1, estava acompanyat per un aixovar (fig. 63) conformat per una destral de basalt amb secció el·líptica i perfil ovoide (dimensions: 113 x 46 x 33 mm), una petita destral o aixada de secció rectangular i perfil asimètric (dimensions: 44 x 27 x 10 mm), un fragment i una punta triangular de sílex juntament amb 37 fragments ceràmics, l'estudi dels quals va permetre identificar dos vasos, denominats com forma A i forma B (Giralt, 1985).

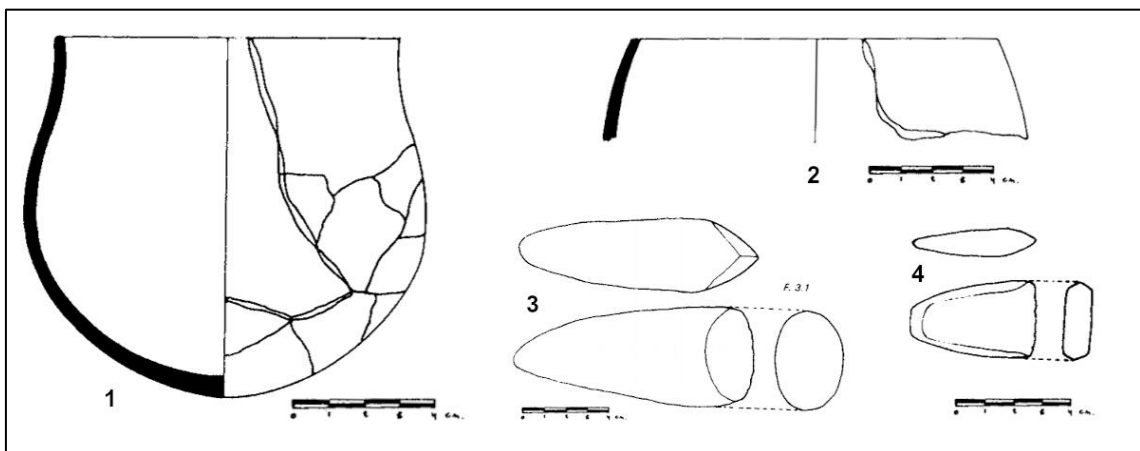

Figura. 63: Dibuix dels materials del sepulcre de Solicrup. 1- Vas "B"; 2- Vas "A"; 3- Destral de basalt; 4- Destral o aixada. Font: Giralt (1985)

Veiem com part dels materials recuperats a la finca de Solicrup guarden algunes similituds amb algun dels materials del conjunt de Masia Nova, com la destral de basalt (fig. 63 - 3) la qual té una forma i unes mesures molt similars a la destral de basalt número 9 – 37. També és similar en material i forma a la destral número 7 – 35, sent aquesta una mica més petita en dimensions. Per últim, la peça indeterminada número 6 – 34 de Masia Nova és de material basàltic, amb forma ovoide i té una amplada i gruix molt similars a la destral de Solicrup, a més, presenta una fractura a l'extrem del fil per la qual cosa hauria de tenir una llargada superior i més pròxima a les dues primeres destrals esmentades. Tot i això, les destrals de pedra polida acostumen a presentar unes característiques molt similars durant tot el neolític i posteriorment. Amb això pretenem aclarir que tot i les similituds entre peces, aquestes no funcionen com un tipus de “fòssil director” de la cultura dels sepulcres de fossa, tot i que són molt habituals aquests objectes als conjunts funeraris que acompanyen als inhumats.

Quant a les restes ceràmiques, el vas definit com forma “B” de Solicrup presenta algunes característiques similars, com la cocció oxidant de la pasta i l'acabat allisat. Tot i això, les formes són diferents, ja que el vas “B” de Solicrup té un perfil lleugerament en forma de “S” amb el diàmetre màxim a la panxa del vas, mentre que la forma de Masia Nova té unes parets sense tanta curvatura i el diàmetre màxim es troba a la boca. Per altra banda, tenen algunes similituds ja que els llavis de totes dues peces són sortints i presenten un fons convex.

A l'estructura 58 del jaciment de La Serreta, es van recuperar un vas ceràmic esfèric i geomètrics de sílex (Esteve *et al.* 2019). Pel que fa l'aixovar, a l'estructura 60 es va recuperar un conjunt format per una làmina de sílex melat, 45 denes discoidals de variscita i dues aixades de roca metamòrfica, tot al costat del crani (fig. 64). També es van localitzar dues denes de variscita amb morfologia de tipus barrilet que es van trobar a l'alçada del pit de l'individu i, a la banda de l'húmer dret, un geomètric de sílex i un vas ceràmic esfèric. Per últim, a l'alçada dels peus hi havia un conjunt de tres geomètrics de sílex i una làmina d'obsidiana (Esteve *et al.* 2019).

Figura 64: Fotografia de detall de les denes discoidals i les destrals polides de l'estructura 60.

Font: Gibaja *et al* 2019: 55

A la Serreta Nord (conjunt d'Eix Diagonal), als estrats que amortitzaven l'estructura es van recuperar elements ceràmics, faunístics i lítics. Per altra banda, sota un últim nivell de llims i sorres, es van localitzar restes d'un individu sense connexió anatòmica i també una destral lítica que semblava correspondre a restes d'un aixovar. Sota l'húmer de l'individu de l'estructura 36 es va trobar una làmina de sílex, sent l'únic element que es podria considerar aixovar (Armentano *et al.* 2019).

Per concloure aquest apartat, tractem les restes trobades a Can Tintorer: durant l'excavació de la mina 9 es van documentar una sèrie de restes que haurien format part dels aixovars funeraris. Entre aquests elements tenim punxons d'os d'ovicàpid, un cisell de pedra polida, un martell de pedra, alguns vasos ceràmics força sencers i fragments d'altres, una làmina de sílex vermell, ascles de sílex, un pic de pedra i un allisador, també es van documentar elements malacològics i ossis amb perforacions, els quals conformarien els ornaments (Villalba, 2019). És molt interessant el cas d'un dels vasos ceràmics (fig. 65), ja que presenta moltes similituds morfològiques amb el vas de Masia Nova, amb l'única gran diferència pel que fa la nansa que presenta, cal tenir en compte però que la peça de Masia Nova es va reconstruir amb fragments i podria donar-se la possibilitat que en un origen tingués un sistema de subjecció similar.

Figura 65: Vas ceràmic de la mina 9. Font: Gibaja *et al* 2019: 163

A la sepultura de Les Ferreres, dins el conjunt miner, només es van recuperar fragments corresponents a tres vasos ceràmics (Villalba, 2019: 186).

Per finalitzar, el conjunt d'elements funeraris de la mina 83 de Can Tintorer estava integrat per quatre destrals de pedra polida, tres nuclis, làmines i geomètrics de sílex, una làmina d'obsidiana, un fragment de cisell d'os, denes de coral vermell de forma cilíndrica, diverses denes de variscita amb morfologies discoidals i de barrilet (fig. 66), un vas ceràmic de boca quadrada (fig. 67 - a) i fragments d'un plat de ceràmica (Borrell i Bosch, 2019).

Figura 66: Collaret de variscita de la mina 83. Font: Gibaja *et al* 2019: 200

Per últim, els individus de la mina 84 es van trobar acompanyats amb un conjunt de restes que semblen haver format part del seu aixovar, tenim així: làmines de sílex, elements d'indústria òssia, ullals de senglar, un recipient de ceràmica de boca quadrada (fig. 67 - b), un vas de forma

oval amb la superfície pentinada (fig. 67 - c), un vas ceràmic amb coll (fig. 67 - d) i, finalment, restes faunístiques i malacològiques (Borrell i Bosch, 2019).

Figura 67: Recipients ceràmics de les mines 83 (a) i 84 (b, c, d). Font: Gibaja *et al* 2019: 201

Atribució cultural

Tots o part d'alguns d'aquests aspectes esmentats fan possible atribuir una crono-cultura a aquests jaciments, pel que fa als Garrofers del Torrent de Santa Maria, tant pel tipus d'enterrament en fossa com per la tecnologia i la tipologia del vas ceràmic i de la resta d'elements, com són la destal polida i les làmines de sílex, es pot adscriure dins els sepulcres de fossa vallesians del neolític mig. Per altra banda, el vas ceràmic d'aquest jaciment és molt semblant al trobat a la cista del Pont Vell de Vilafranca del Penedès (Martín i Miret, 1990). El material arqueològic documentat al sepulcre de Mas Pujó, concretament els elements trobats als estrats que amortitzaven aquesta estructura, ens dona una cronologia entre el neolític antic postcardial i el neolític mig de sepulcres de fossa (Oms *et al.* 2019). Pel que fa les estructures de La Serreta, a l'estructura 58 es van trobar restes d'un vas ceràmic i també uns geomètrics de sílex, això, juntament amb l'arquitectura de l'estructura permet situar la seva construcció en torn a finals del V i inicis del IV mil·lenni cal BC (Esteve *et al.* 2019). Gràcies a una datació radiocarbònica obtinguda sobre un molar de l'individu inhumat al sepulcre numero 60, es pot determinar una cronologia de l'estructura cap a inicis del IV mil·lenni cal BC (Esteve *et al.* 2019).

A la Serreta Nord (conjunt d'Eix Diagonal), pel que fa l'arquitectura de l'estructura i pels pocs materials recuperats, es pressuposa una cronologia de neolític mitjà (Armentano *et al.* 2019). A la Vinya de Cal Monjo, per l'arquitectura constructiva del sepulcre, similar als del tipus 5b (Pou i Martí, 1995 a Gibaja *et al.*, 2019) del jaciment arqueològic del Camí de Can Grau, és assumible proposar una cronologia de neolític mig de sepulcres de fossa (Armentano *et al.* 2019). Finalment, pel que respecta la cronologia dels sepulcres de Can Tintorer, a la mina 9 no es van poder realitzar anàlisis radiocarbònics als ossos dels individus per la falta de col·lagen, així, el resultat cronològic el va donar l'estudi dels materials, el qual assigna aquestes restes al neolític mig de les comunitats adscrites a la cultura dels sepulcres de fossa (Villalba, 2019). Pel que fa les restes del possible aixovar de Les Ferreres, aquestes permeten datar l'enterrament, ja que els fragments dels vasos presenten formes clàssiques de l'horitzó del neolític mitjà de sepulcres de fossa (Villalba, 2019). Pel que fa la cronologia de la mina 84, es va obtenir un resultat calibrat de 3930- 3870 cal BC (Borrell i Bosch, 2019), a partir de l'anàlisi de carbons recuperats al nivell en que van aparèixer els individus. El mateix resultat es va obtenir analitzant el col·lagen d'una mostra òssia de l'individu 1, mentre que una mostra de l'individu 2 va donar com a resultat calibrat 3940 – 3700 cal BC (Borrell i Bosch, 2019). Per altra banda, es van recuperar carbons als nivells de terra que amortitzaven la mina 83, permetent obtenir un resultat radiocarbònic calibrat de 4320 – 3780 cal BC (Borrell i Bosch, 2019). Per tant, a grans trets, amb les datacions i els objectes que conformen el conjunt d'aixovars, podem situar aquests sepulcres a inicis de l'horitzó neolític de sepulcres de fossa (Borrell i Bosch, 2019).

Fins aquí, hem pogut resumir gran part dels jaciments del territori del Penedès i el Garraf que es poden adscriure a l'horitzó neolític mitjà de sepulcres de fossa, incloent també alguns exemples de cultura material amb els quals podem establir paral·lels amb el conjunt de materials conservats del jaciment de Masia Nova. A continuació, es tractaran alguns jaciments clàssics del neolític mig de sepulcres de fossa vallesians per ampliar el rang a nivell provincial i completar així el context de l'horitzó vallesià, dins l'àrea d'influència del qual es trobaria Masia Nova.

Necròpolis del Camí de Can Grau

El jaciment del Camí de Can Grau es localitza a la Roca del Vallès, al Vallès Oriental. Es van documentar, durant els mesos de gener i abril de 1994, una necròpolis de Sepulcres de Fossa del neolític mig, fosses atribuïbles al neolític final – calcolític i també a l'edat de bronze i estructures d'època romana alt imperial (Pou *et al.*, 1995).

Pel que fa a les estructures del neolític mig, es van excavar i documentar un total de 24 estructures funeràries, classificades tipològicament de la següent manera: 9 estructures quadrangulars amb sepulcre desplaçat des del centre cap a un extrem generant un espai absidal (tipus 4 de la tipologia de Bordas *et al*, 1993; Pou *et al*, 1993 a Pou *et al*, 1995); 13 estructures d'accés en pou i cambra lateral absidal (tipus 5b de la tipologia de Bordas *et al*, 1993; Pou *et al*, 1993 a Pou *et al*, 1995); i, finalment, 2 que no es van poder adscriure a cap tipus constructiu concret (Pou *et al*, 1995).

Quant a la distribució espacial, s'ha vist que les 9 estructures del tipus 4 es troben a l'extrem est del jaciment, mentre que les 13 del tipus 5b s'agrupen a l'oest. Totes segueixen una mateixa orientació: NE – SO. La diferència es troba en la orientació de la cambra sepulcral, sent en direcció NE-SO per les tombes tipus 4 i NO-SE per les de tipus 5b. També s'ha vist que hi havia certes diferències en la disposició dels esquelets dins les cambres. Finalment, pel que fa als aixovars, ens trobem amb vasos ceràmics ovoides i hemisfèrics, vasos de boca quadrada i vasos amb coll, característics del xassà. Els elements lítics recuperats inclouen làmines, puntes de fletxa pedunculades i geomètrics trapezoidals, tots fets amb sílex. La indústria òssia es conforma per punxons, espàtules i plaquetes perforades i, per últim, tenim els objectes ornamentals: denes de cal·laïta, denes d'os i ullals de senglar (Pou *et al*, 1995).

En aquesta necròpolis trobem un vas ceràmic amb certes semblances amb el del conjunt de Masia Nova, es tracta del vas recuperat a l'estructura funerària CCG-38 (fig. 68). Aquesta estructura funerària es conforma per un pou rectangular i una cambra lateral absidal. Es van dipositar dos individus en dues fases diferenciades, un orientat en direcció nordest – sudoest i l'altre en direcció nordoest – sudest, tots dos en posició de decúbit supí. El primer individu, el qual genera el segon moment d'utilització del sepulcre, estava acompanyat per un aixovar ceràmic format per un vas hemisfèric de petites dimensions amb parets reentrants, vora recta i una nansa en cinta prop de la vora (Pou i Martí, 2018 a Gibaja *et al*, 2018).

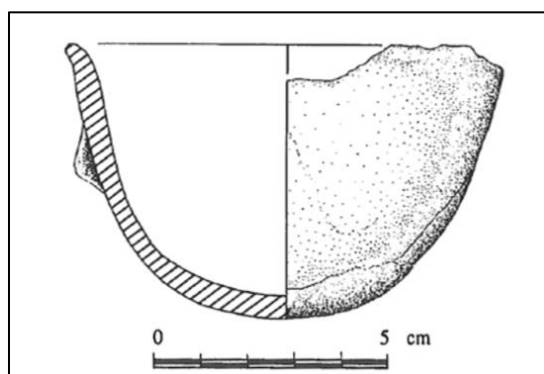

Figura. 68: Dibuix del vas ceràmic del sepulcre CCG-38. Font: Gibaja *et al* 2018: 175

Necròpolis de Can Gambús-1

Aquesta necròpolis es situa al municipi de Sabadell, al Vallès Occidental. Geològicament ens trobem a una fossa tectònica anomenada del Vallès-Penedès. Gran part d'aquesta fossa és formada per argiles quaternàries procedents de l'erosió de les serres circumdants dipositades a sobre de nivells de conglomerats i crostes carbonatades. Per la presència d'aquestes argiles, el clima i les fonts d'aigua pròximes, hauria estat una zona òptima per realitzar activitats agrícoles per part de les comunitats agrícoles (Roig *et al.* 2010).

Es tracta d'un espai de 75 ha al qual s'han documentat 47 sepultures: 43 individuals i 4 dobles (fig. 69). Dels 51 individus excavats, 44 son adults, 6 sub-adults i 1 indeterminat. Als voltants de la necròpolis no s'han localitzat estructures d'hàbitat o d'altres tipus com sitges, fosses, etc. Això ens indica que aquesta comunitat utilitzaria aquesta àrea només per a funcions funeràries durant inicis del IV mil·lenni cal BC (Roig, *et al.* 2010).

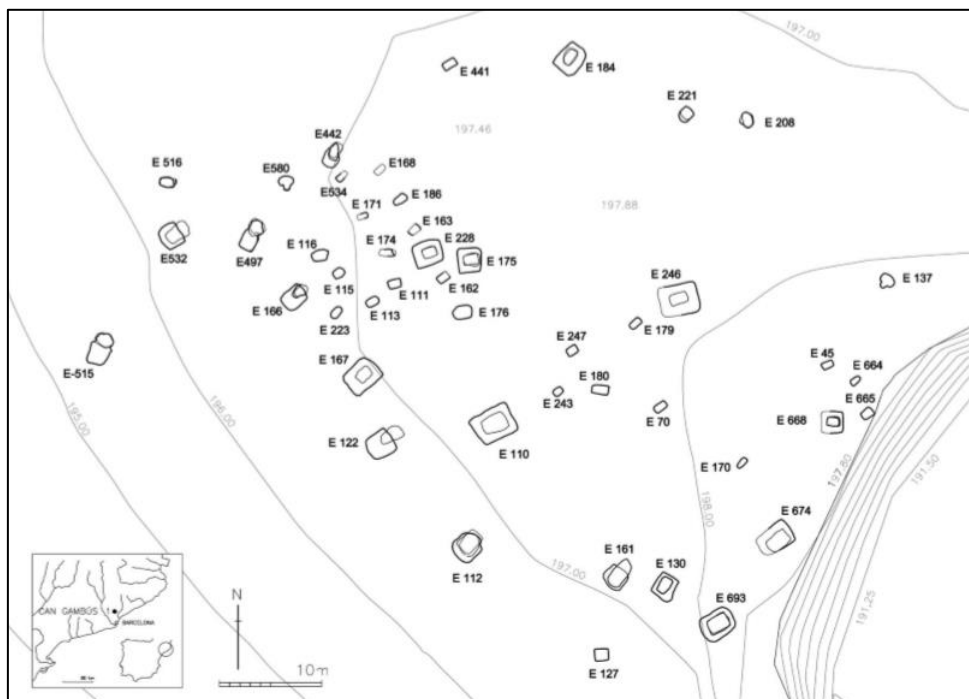

Figura. 69: Planta general de la necròpolis de Can Gambús-1. Font: Roig *et al.* 2010

L'aixovar de Can Gambús-1 es conforma per més de 600 objectes que inclouen indústria lítica tallada (nuclis, lamines, puntes i geomètrics de sílex), però cal destacar per relació amb els materials estudiats de la necròpolis de Masia Nova els següents: utillatge macrolític (destrals i molins), vasos ceràmics sencers i fragmentats, punxons d'os i també molts elements ornamentals (Roig *et al.* 2010).

Pel que fa la indústria polida es van recuperar 18 útils, 14 dels quals eren destrals, aquestes acompanyaven individualment els aixovars amb excepció de dos sepulcres on es van col·locar dues destrals. Segons els anàlisis petroquímics, dos exemplars són eclogites, possiblement d'origen alpi. Respecte la macroindústria, es van recuperar quatre elements de molins, o sigui, dues bases i dos elements mòbils (Roig *et al.* 2010).

Respecte als útils ossis, es van recuperar 244 en 31 de les sepultures, la majoria d'elements conformen punxons d'os, aquests formaven part de l'aixovar en grups d'entre 4 a 20 (Roig *et al.* 2010).

Finalment, el conjunt d'elements ornamentals trobat en 16 dels sepulcres neolítics és conformat per un total de 620 denes de variscita de diferents tipologies: cilíndriques, tubulars, de barrilet, etc.) que conformen 11 collarets, 4 braçalet i 15 denes soltes. També cal tenir en compte un collaret fet amb 1.644 denes d'esquist (Roig *et al.*).

El registre ceràmic de Can Gambús-1 prové de 27 tombes. En total hi ha 51 vasos complets o amb perfil conservat. Presenten una cocció reductora irregular, fet que resulta en colors grisos, negres, marrons i ataronjats o vermells. El desgreixant és de dimensions mitjanes i caracteritzat per la presència de quars i mica. Modelats a mà i amb un allisat simple, sense cap decoració, fet que contrasta amb les ceràmiques del neolític cardial amb decoració impresa, o les que apareixen al neolític final amb decoracions plàstiques i aplicades. De tots aquests vasos ceràmics recuperats, es van identificar 7 grups diferents (fig. 70) des d'un punt de vista morfològic (Roig *et al.* 2010).

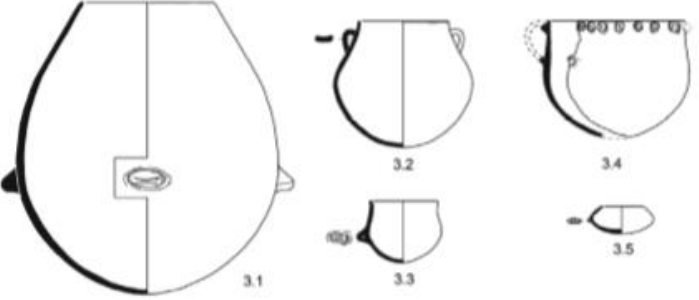
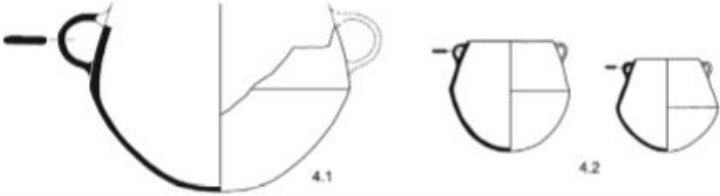

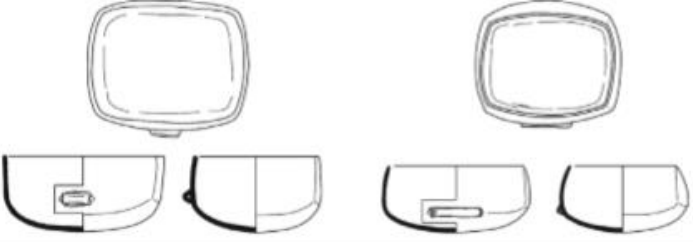

<p>TYPE 1 HEMISPHERICAL VESSEL MNI - 9 (25%)</p>	
<p>TYPE 2 CARINATED HEMISPHERICAL VESSEL MNI - 5 (14%)</p>	
<p>TYPE 3 SPHERICAL VESSEL MNI - 8 (22%)</p>	
<p>TYPE 4 SPHERICAL CARINATED VESSEL MNI - 4 (14%)</p>	
<p>TYPE 5 SPHERICAL CARINATED VESSEL WITH A CONCAVE NECK MNI - 4 (11%)</p>	
<p>TYPE 6 SQUARED MOUTH VESSEL MNI - 5 (14%)</p>	
<p>TYPE 7 HEMISPHERICAL VESSEL WITH A FOOTED BASE MNI - 1 (3%)</p>	

Figura. 70: Taula tipològica dels elements ceràmics de Can Gambús-1. Font: Pereira *et al*, 2017:

El vas ceràmic que es va recuperar al sepulcre E110 (fig. 71) guarda certes relacions morfològiques amb el que es conserva del conjunt de Masia Nova, tot i que no és idèntic. Per altra banda, també és molt semblant a algunes peces del tipus 1 però el seu llavi és més fi i la vora té una curvatura cap a l'exterior, no com aquestes peces que presenten uns llavis amb una tendència més rectilínia com les parets. En conclusió, és semblant la forma 3.3 del tipus 3 (fig. 70) però sense un cos tan globular i un diàmetre màxim a la boca i no al cos.

Figura. 71: Fotografia del vas ceràmic procedent de l'aixovar del sepulcre E110 de Can Gambús-1. Font: Roig *et al*, 2010

Tots aquests jaciments i sepulcres que s'han presentat funcionen en un context al llarg d'aquest període del neolític mitjà. Primer de tot, cal tenir en compte que a la fase anterior, el neolític mitjà inicial, ens trobem amb una situació de regionalització quant a les comunitats però, en aquesta fase, alguns autors (Mestres i Esteve, 2016), parlen d'una uniformització cultural que trenca en certa manera amb aquesta característica més regionalitzada del neolític mitjà inicial o neolític antic evolucionat. Aquesta uniformització es va donar principalment per l'increment de la complexitat de les comunitats camperoles, generant una expansió dels circuits d'intercanvi entre grups culturals, que alhora va reforçar els lligams entre aquests, va impulsar el desenvolupament d'activitats artesanals especialitzades i la importància d'algunes comunitats en relació amb el control dels mecanismes de distribució dins aquests circuits d'intercanvi (Mestres i Esteve, 2016).

Aquest horitzó dins el neolític mitjà peninsular, es representa per la cultura de Sepulcres de Fossa, per això es parla d'una uniformitat, però cal tenir en compte que, dins aquesta certa unitat cultural, tenim matisades diferents fàcies, parlem en concret dels grups: Vallesià, Solsonià i Empordanès. I, dins aquest context regional a inicis del IV mil·lenni a.C., el territori del Penedès, el qual es representava clarament pel grup Molinot durant el neolític mitjà inicial o NAE, es veu inclòs dins aquest sub-grup Vallesià (Mestres i Esteve, 2016). Pels investigadors Mestres i Esteve, el creixement i importància del territori Vallesià i la posició perifèrica en que queda el territori penedesenc en aquest període, porta a una caiguda del ritme de creixement i a una progressiva "ruralització" d'aquest espai enfront la puixança a nivell econòmic i social que es produeix al Vallès (Mestres i Esteve, 2016).

El model de poblament sembla mantenir-se, amb una ocupació dispersa de petites unitats domèstiques que es desplacen pel territori cíclicament en funció de l'activitat agrícola d'artiga. A la zona del Penedès, es detecta aquesta tendència de decreixement, ja que es passa d'una trentena d'ubicacions pel neolític mitjà inicial o NAE a gairebé una desena pel neolític mitjà ple, també sembla haver-hi una concentració a l'entorn de Vilafranca del Penedès, entre el riu Foix i l'Anoia (fig. 72). Tot i això, també es documenta una continuïtat en l'ocupació respecte a la fase anterior amb quatre assentaments: Pujolet de Moja, Mas d'en Boixos-1, la Serreta i Pou Nou. Pel que fa la zona litoral del Garraf, també s'aprecia, però en menor mesura, una certa tendència de concentració a la zona de Vilanova i la Geltrú i Sant Pere de Ribes respecte a la fase anterior, on sembla manifestar-se una dispersió pel territori. Així, amb la presència en aquest període de jaciments com: Masia Nova, Solicrup i els Garrofers del Torrent de Santa Maria, es detecta una major ocupació i explotació de l'entorn envers a la fase del neolític mitjà inicial, o NAE (Mestres i Esteve, 2016).

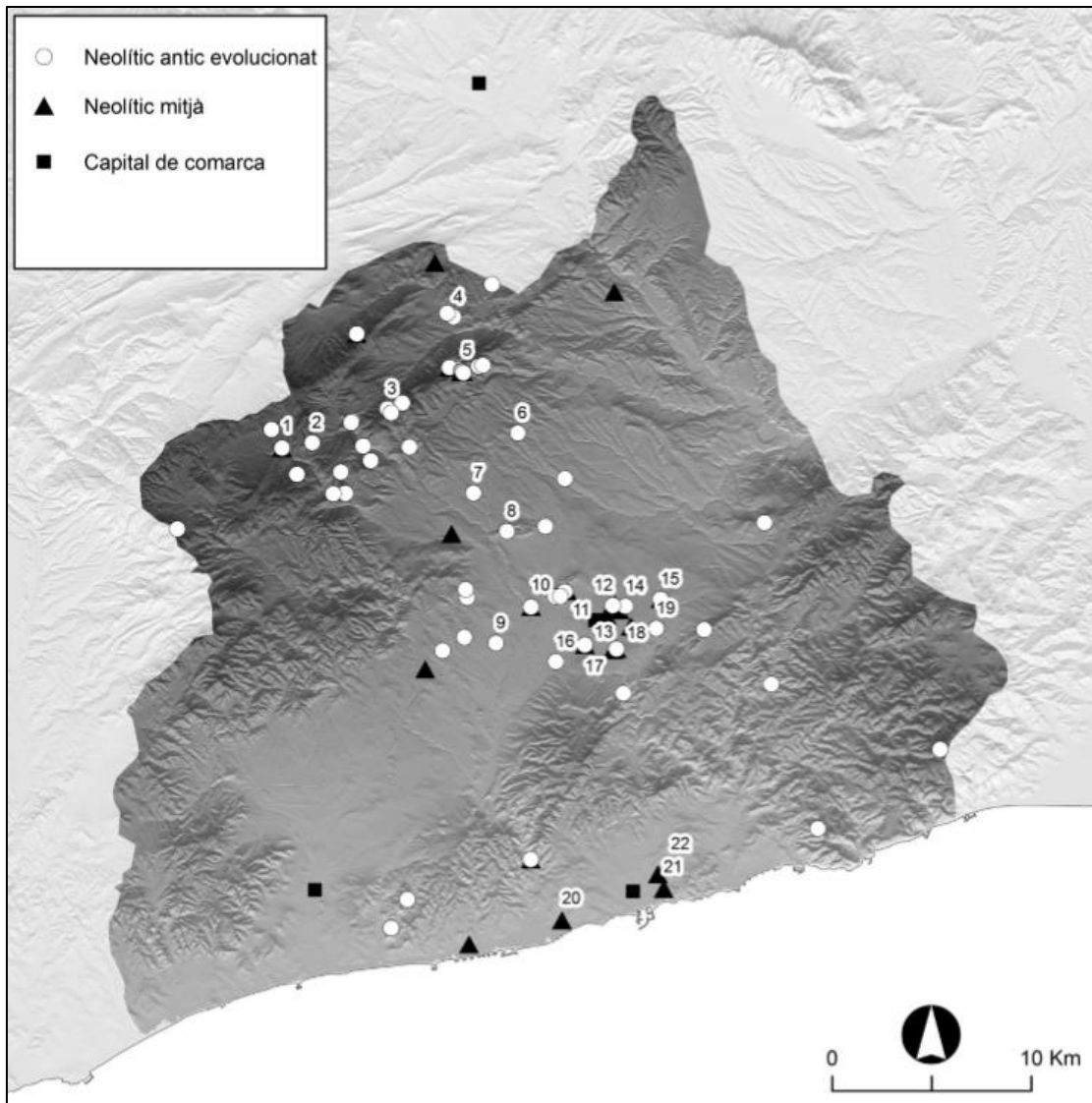

Figura. 72: Mapa territorial del Penedès i part del Garraf amb ubicació dels jaciments del neolític mitjà inicial, o NAE, i del neolític mitjà ple citats al text: 10. Mas d'en Boixos; 15. Pou Nou; 17. Pujolet de Moja; 18. La Serreta; 20. Garrofers del Torrent de Santa Maria; 21. Solicrup; 22. Masia Nova. Font: Mestres i Esteve, 2016: 55

Respecte al model d'ocupació de plana i muntanya vigent des del neolític cardial al nord-est peninsular, sembla donar-se un abandonament de tendència, ja que en aquest període del neolític mitjà de Sepulcres de Fossa, hi ha molt poques evidències d'ocupació d'abrils o coves en les serralades litorals i prelitorals respecte aquestes fases anteriors i, per altra banda, tenim una gran quantitat de jaciments que es localitzen a les planes. Això pot relacionar-se amb una probable intensificació de l'activitat agrícola amb l'ús de les millors terres que es poden trobar a la depressió (Mestres i Esteve, 2016).

Quant a l'aspecte funerari, en línies generals, es documenta una certa continuïtat amb la tradició del neolític postcardial, tipus Molinot, això sí, amb els clàssics elements de l'horitzó dels

Sepulcres de Fossa. Aquests sepulcres es materialitzen de forma aïllada o agrupada formant necròpolis, amb inhumacions individuals i, de vegades, dobles. L'estat dels enterraments sol ser dolent, per l'acció agrícola i poques vegades es reconeix la morfologia de les tombes en els territoris del Garraf i el Penedès, fet que en canvi sí que es pot estudiar millor a la zona del Vallès. Tot i aquesta falta d'informació en quant a l'aspecte constructiu i arquitectònic dels espais funeraris, l'aixovar sí que ens permet atribuir els sepulcres a la fase de Sepulcres de Fossa, amb la presència de braçalets i collarets fets amb denes de variscita, petxines, ullals de senglar, punxons d'os, làmines i geomètrics de sílex, aixes i destrals polides i recipients ceràmics llisos, entre altres (Mestres i Esteve, 2016).

Pel que fa l'aspecte social, durant el neolític postcardial Molinot es detectava una tendència a la jerarquitització, però en el neolític mitjà ple en aquesta regió no sembla donar-se una evolució en la mateixa direcció, donada la falta de monumentalitat en les estructures funeràries i amb uns aixovars molt similars entre ells sense elements que sobresurtin massa. D'aquestes dades es dedueix que la jerarquitització social de la fase anterior no acaba de desenvolupar-se en aquest quart mil·lenni, però, sí que ens indica una possible prosperitat econòmica, ja que l'arribada de productes i bens de prestigi per les xarxes d'intercanvi és segura i a nivell general tenim una certa estabilitat pel que reflecteixen els aixovars de les tombes. El sílex melat, les ceràmiques de boca quadrada del sud de França i la Ligúria, les eines polides de la zona pirenaica i alpina i les denes de variscita de les mines de Gavà són testimoni d'aquesta seguretat en l'activitat de les xarxes d'intercanvi. La manifestació dels aspectes socio-econòmics en la zona del Penedès i el Garraf durant el neolític mitjà ple contrasta força, com s'ha apuntat abans, amb la forma en que succeeix el mateix a la zona del Vallès, on tenim exemples molt més opulents, per exemple a les sepultures de jaciments com Bòbila Madurell o Can Gambús (Mestres i Esteve, 2016).

9.- TIPOLOGIA FUNERÀRIA

Donada la falta de conservació de les estructures funeràries i la poca informació de la que es disposa, per la falta d'aplicació d'una metodologia arqueològica "moderna" durant les descobertes, es proposa, a partir de la descripció dels sepulcres, l'intent d'atribuir una tipologia concreta per les sepultures de Masia Nova, a partir dels últims estudis, com és el cas de la proposta realitzada a partir del projecte "*Aproximación a las primeras comunidades neolíticas del NE a través de sus prácticas funerarias*" dirigit per Juan F. Gibaja. Així, a continuació es realitza una descripció de la tipologia pels sepulcres de fossa del neolític mig.

Els tipus de tombes en fossa es conformen a partir dels següents criteris i variables: la morfologia del sepulcre, la posició i orientació de la cambra funerària, el tancament i, per últim, la posició i orientació de les inhumacions (Martín *et al*, 2014). La tipologia es divideix en dos grans grups, les estructures complexes i les simples (fig. 73), cadascuna amb diversos tipus i sub-tipus.

Estructures complexes

Tipus I: Estructures de dos nivells amb tomba central, l'àrea de la superfície es troba ben delimitada i al centre d'aquesta s'obre la cambra funerària inferior. Les orientacions són NE-SO i en alguns casos també E-O. El tancament es fa amb pedres i, de vegades, amb material perible, sempre en sentit horitzontal. Es defineixen dos sub-tipus (Martín *et al*, 2014: 413 - 416):

- Ia: Amb superfície i cambra inferior rectangulars. Tancament amb pedres o material perible. Correspon al tipus 3a de Martín (2009); i als tipus A1 i A2 de Roig i Coll (2010), (tots ells a Martín *et al*, 2014).
- Ib: Amb superfície circular i cambra funerària circular o ovalada. El tancament es realitza amb materials peribles. Les dimensions són variades dins d'aquest sub-tipus. Correspondria al tipus 3 de Bordas *et al* (1994) i de Martí *et al* (1996); al tipus 3b de Martín (2009), (tots ells a Martín *et al*, 2014). Aquest sub tipus també es pot relacionar amb la reutilització de sitges pel seu ús secundari com a tombes (Martín *et al*, 2014).

Tipus II: Estructures de dos nivells amb cambra funerària excavada a un costat. L'àrea de la superfície és rectangular, en un extrem d'aquesta s'obre la cambra funerària inferior que pot ser rectangular o amb tendència ovalada. Aquesta cambra es realitza a l'extrem nord-est creant un espai absidal amb certa profunditat. L'orientació d'aquest tipus acostuma a ser NE-SO, encara que hi ha alguns casos amb orientació E-O. Els esquelets es depositen més o menys plegats i alineats en decúbit dorsal. El tancament del sepulcre es fa en sentit horitzontal amb pedres o material perible, hi ha dos sub-tipus (Martín *et al*, 2014).

- IIa: L'espai sepulcral es crea excavant més o menys la plataforma superior i també la cambra inferior a un extrem, generant una petita cova o cavitat allargada. El tancament pot ser amb pedres o material perible. Correspondria al tipus 4b de Bordas *et al* (1994); al tipus 4 de Martín *et al* (1996); al tipus 4a i 4b de Martín (2009) i al tipus C de Roig i Coll (2010), (tots ells a Martín *et al*, 2014).
- IIb: Aquest sub-tipus presenta molt poques diferències amb l'anterior i s'ha de confirmar amb futures descobertes. Es defineix per tres tombes del jaciment de Can Gambús-1 que Roig i Coll (2010) classifiquen com tipus B, en aquestes tombes s'individualitzen un pou i una cambra funerària. Però, tot i que en una de les tombes l'esquelet inhumat ocupa només l'espai absidal, en les altres envaeix la zona del suposat pou. D'aquestes tres tombes, una es tancava amb pedres mentre que les altres es suposa una cobertura amb materials peribles.

Tipus III: Estructures circulars, ovalades o quadrangulars amb un desnivell lateral que baixa en pou o rampa de SO a NE o de O a E, per accedir a la cambra funerària inferior localitzada a un lateral. Les inhumacions es dipositen plegades en decúbit lateral en posició SE-NO, S-N o N-S, però també plegats o estirats sobre l'esquena en posició SE-NO o S/N, sempre transversalment a l'eix de la tomba. Els tancaments es realitzen en sentit vertical lateral amb pedres o material perible. Es defineixen dos sub-tipus (Martín *et al*, 2014).

- IIIa: Aquest sub-tipus presenta un accés en rampa o pou i en rampa a la cambra funerària lateral, generalment de petites dimensions. L'esquelet, sempre plegat, pot estar en decúbit lateral o dorsal. El tancament vertical amb pedra pot baixar fins el sòl de la cambra funerària. En alguns casos, l'absència de "porta" en pedra suggereix la possibilitat que la cambra es tanqués amb materials peribles. Aquest sub-tipus s'assembla al tipus 6 de Bordas *et al* (1994); al tipus 5a de Martín *et al* (1996) i Martín (2009); i al tipus D1 de Roig i Coll (2010), (tots ells a Martín *et al*, 2014). Aquest sub-tipus pot incloure també les estructures més antigues de la desembocadura de l'Ebre i les del tipus 3 de la cultura Molinot (Martín *et al*, 2014).
- IIIb: En aquest sub-tipus tenim un accés en pou a una cambra funerària ovalada o circular excavada en un nivell clarament inferior. L'esquelet pot restar plegat o estirat i sempre en decúbit dorsal. El tancament és vertical i amb llosa o blocs de pedra. Podem trobar cambres funeràries més o menys grans que es converteixen en hipogeus. Aquest sub-tipus correspon al grup 5 de Bordas *et al* (1994); al tipus 5b de Martín *et al* (1996) i Martín (2009); i al tipus D2 de Roig i Coll (2010), (tots ells a Martín *et al*, 2014).

Estructures simples

Tipus IV: Aquestes estructures es componen només per la cambra funerària trobada directament al nivell de circulació actual. L'individu inhumat es troba orientat en sentit de la mateixa cambra, que pot ser NE/SO o E/O, amb el cap mirant respectivament al NE o E. El tancament es fa amb pedra o també amb materials peribles. Cal tenir en compte que moltes d'aquestes estructures poden correspondre originalment a un dels tipus anteriors però que, per acció de l'activitat agrícola o altres processos post-deposicionals, hagin quedat arrasades. Els dos sub-tipus, VIa i IVb es diferencien corresponentment per una morfologia superficial rectangular o ovalada (Martín *et al*, 2014).

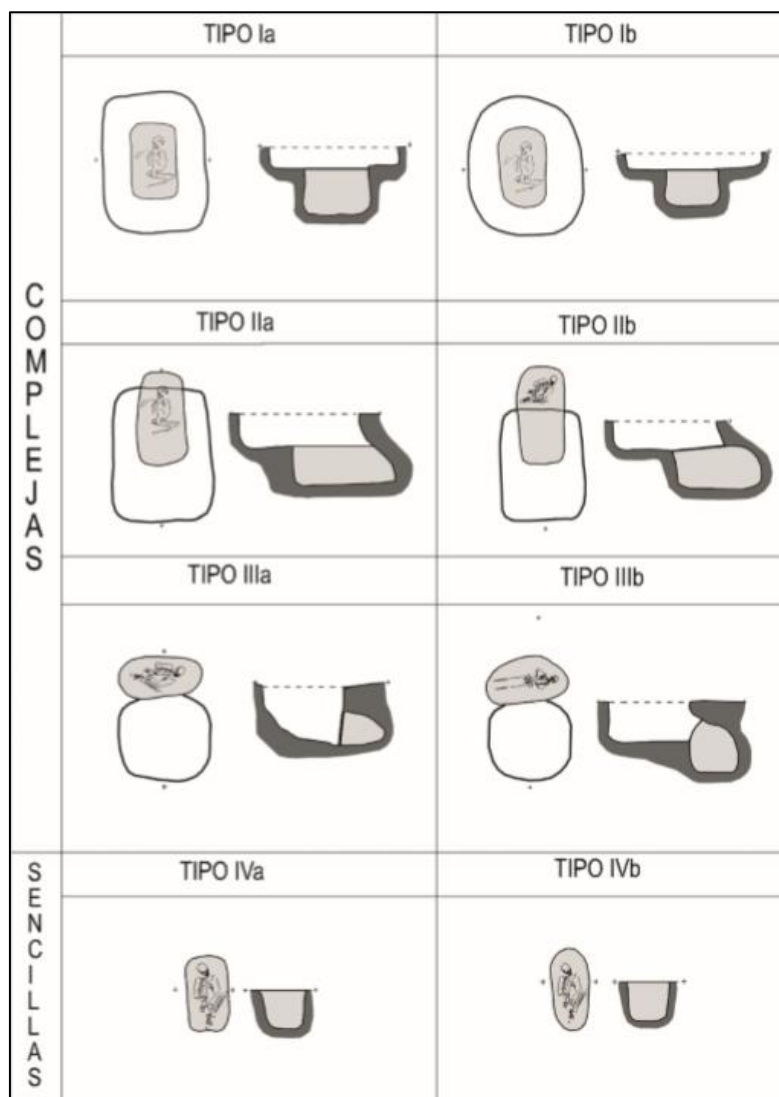

Figura. 73: Quadre resum de la tipologia funerària. Font: Martín *et al*, 2014

Finalment, també cal tenir en compte que aquesta tipologia accepta tombes en sitges i altres tipus, que inclourien estructures aïllades i poc conegudes o estudiades (Martín *et al*, 2014: 416-417).

En un inici d'aquest treball, es van classificar tipològicament les estructures funeràries de Masia Nova en dos grans grups, les fosses amb pedres i lloses, i les cistes. Aquestes últimes, tot i no correspondre a la fase vallesiana del neolític mig, es van diferenciar per la descripció dels descobriments a l'article de la Necròpolis de la Masia Nova (Ferrer Soler, 1949). Un cop desenvolupat l'estudi, s'ha reconegut que hi ha diverses tipologies, com les descrites en els punts anteriors, que inclouen estructures amb lloses i blocs dins els sepulcres de fossa vallesians. Així, s'ha acabat veient que totes les estructures corresponen a models tipològics que s'accepten dins el model cultural vallesià, el problema és la falta de descripcions detallades dels sepulcres, factor que impossibilita la classificació precisa, ja que per exemple, no es va documentar cap informació referent als retalls fets en superfície i que permetrien definir una forma diferenciada de la tomba i de la cambra funerària. Pel que fa als elements constructius lítics (lloses i blocs), en molts casos també en un inici de l'estudi, es va fer una distinció per la presència d'aquests, ara però, amb l'aplicació dels coneixements d'aquestes noves tipologies com la de A. Martín Còlliga *et al* (2014), es pot interpretar que aquestes pedres, blocs i lloses dins els espais funeraris formarien part de la coberta o tancament en un principi, però van acabar dipositant-se dins la mateixa cambra funerària. Un exemple el trobaríem en la tomba descoberta el 1940, la qual s'indica que estava realitzada directament sobre l'argila: "una fossa mig enrunada pel pes d'aquelles pedres, puix les parets no tenien protecció de cap classe..." (Ferrer Soler, 1949). S'ha d'entendre llavors que, per les descripcions, cap fossa tindria una protecció en forma de cista pròpiament dita, sinó que els elements lítics provindrien del tancament de la mateixa cambra funerària. Així, aquesta primera interpretació de moltes fosses com a cistes (principalment les dels anys: 1882 i 1948), seria errònia, donada la falta d'aplicació d'una metodologia arqueològica com l'actual o de símilis arqueològics i tipologies funeràries ben definides, s'ha d'entendre que en aquell moment aquesta interpretació era totalment vàlida donats els medis i coneixements que disposaven els investigadors.

En un dels casos, el de la tomba descoberta l'any 1864, s'informa que aquesta es troba "oberta" en direcció oest. Tenint en compte només aquest factor i que faria referència a l'orientació només de la cambra funerària, aquesta tomba podria encaixar amb els tipus I i II de la tipologia de Martín Còlliga *et al* (2014). També, es va documentar la orientació de la tomba de 1940 i de dues tombes descobertes l'any 1948, aquestes eren en direcció NE – SO, per tant, aquestes dues es podrien vincular també als tipus I i II de la tipologia de Martín Còlliga *et al* (2014).

Donada la falta d'informació i documentació no es poden atribuir més relacions tipològiques de les tombes, tot i això, es pot confirmar que aquestes estructures funeràries conformarien una necròpolis de sepulcres de fossa. Per una altra banda, sembla que podria haver-hi certa

diversitat d'estructures, ja que en la descripció de moltes d'aquestes, es parla de grans lloses com a coberta (estructures funeràries dels anys 1863, 1864 i 1882) mentre que en altres només es localitzen blocs i pedres.

10.- PROPOSTA DE DIFUSIÓ

Tot aquest procés de re-estudi de les restes arqueològiques de Masia Nova no acabaria de tenir sentit sense un aspecte molt important del món de l'arqueologia, la difusió del coneixement adquirit gràcies a la nostra ciència cap a la societat.

Cal tenir en compte un factor molt important i és que el museu Víctor Balaguer ja presenta un format on la majoria d'elements culturals exposats formen part del món de l'art, tot i haver-hi també certes seccions destinades a conjunts arqueològics. Aquest factor sumat a l'elevada presència de l'ús de la tecnologia en la societat actual fan idoni un format de difusió digital. Així, es podria realitzar una sintetització de la informació documentada en aquest estudi juntament amb la transformació d'aquesta cap a un format explicatiu més divulgatiu, amb la inclusió de mapes, dibuixos i/o models fotogramètrics com el que s'ha realitzat com part d'aquest treball (fig. 74), per així presentar el conjunt de restes de Masia Nova com a jaciment neolític de Vilanova i la Geltrú per mitjà d'una pàgina web, blog o en un dispositiu electrònic al propi Museu Víctor Balaguer. Una altra manera de fer difusió i alhora evitant el problema dels costos que implicarien fer una musealització clàssica, seria crear un petit tríptic a disposició dels visitants del Museu i/o també en punts d'informació turística del municipi vilanoví.

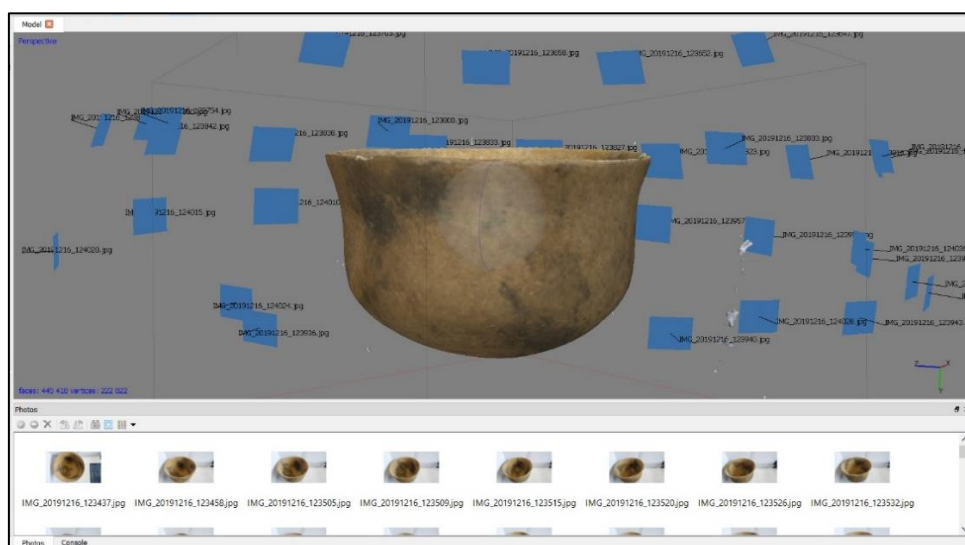

Figura 74: Procés de creació del model fotogramètric del vas ceràmic de Masia Nova amb el programari *Agisoft PhotoScan*

11.- CONCLUSIÓ

Referent a l'estudi regressiu del paisatge i l'estudi espacial, la conclusió, pel que fa a la viabilitat de realitzar intervencions arqueològiques en zones properes a l'àrea de descobertes de Masia Nova, ens porta a tenir en present que la probabilitat de noves descobertes és força elevada si tenim en compte les evidències documentals que trobem en alguns articles com el de Ferrer Soler, 1949: "És possible que en un nou i complet escorcoll del terreny (proper al km 43 de la carretera c-246-a), cosa que aleshores no ens fou permesa, donés lloc a la troballa d'altres objectes". I a això, cal sumar la inexistència de dades referents a l'àrea que podria haver ocupat aquesta necròpolis. Així, com s'ha presentat a l'apartat de l'estudi espacial, un següent pas a la investigació seria la realització d'intervencions arqueològiques com: prospeccions superficials i sondejos als terrenys i espais pròxims a Masia Nova.

Quant a l'adscripció cronològica i cultural dels sepulcres de Masia Nova, un cop relacionem els coneixements contextuals als materials i informació que tenim de Masia Nova, ens trobem amb molts punts en comú, per una banda la situació geogràfica es troba dins la zona d'influència d'aquesta cultura de sepulcres de fossa vallesians. Per altra banda, les restes ornamentals fetes amb variscita o cal-laïta i la proximitat a les mines de Can Tintorer de Gavà, juntament amb les destrals polides, coincideixen amb el patró funerari documentat en altres sepulcres aïllats del territori del Garraf i Penedès, i també en necròpolis de sepulcres de fossa del Vallès. Tot i la falta d'informació arqueològica dels sepulcres, donat el tipus d'excavació que s'hi va realitzar, aquests es descriuen majoritàriament com individuals, aspecte que també encaixa amb el patró de sepulcres de fossa vallesians, tot i que també hi ha inhumacions de fase vallesiana amb múltiples individus.

Tot i aquests punts en comú, cal destacar una característica observada i descrita a la documentació de Masia Nova que, en un primer moment es va interpretar com un factor que no es vinculava del tot amb aquesta àrea d'influència de la cultura vallesiana, concretament al fet que algunes sepultures semblaven presentar una estructura de cista amb lloses i pedres, concretament les sepultures descobertes els anys 1863, 1864 i 1882, per tant s'haurien de relacionar als patrons funeraris del neolític mig de sepulcres de fossa del Solsonès. Però, primer de tot, cal incidir en què la principal font d'informació correspon a les descripcions donades per obrers o treballadors que van descobrir els sepulcres, i a les interpretacions d'alguns estudiosos de l'època, per tant pot estar subjecte a idees errònies o poc precises, donada la falta d'aplicació d'una metodologia arqueològica com la utilitzada en l'actualitat. Per altra banda, a mesura que es desenvolupava aquest treball, es va arribar a la conclusió, gràcies a l'anàlisi de diversos

documents, que sí es poden atribuir a la zona cultural vallesiana les estructures funeràries que presenten blocs i lloses, com, per exemple, indica l'estudi tipològic de Plasencia Figueroa (2016). Així, segons tota aquesta informació, les sepultures de Masia Nova es considerarien com estructures funeràries dins el ventall que conforma la tipologia sepulcral de la cultura de sepulcres de fossa vallesiana, com és el cas d'alguns sepulcres estudiats al jaciment de Bòbila Madurell-Mas Duran (Plasencia Figueroa, 2016).

Finalment, un cop analitzada la diversa informació dels jaciments del Penedès i el Garraf per l'apartat del context (sobretot la informació extreta de Gibaja *et al.* 2019), s'ha vist que molts sepulcres i enterraments es poden classificar dins altres períodes neolítics tot i presentar alguns elements en comú a l'aixovar, com és el cas d'elements presents durant gran part de la prehistòria com les destrals de pedra polida o l'element arquitectònic de les estructures funeràries en fossa, les quals podem trobar tant al neolític antic evolucionat com al neolític mitjà ple o al neolític final. En aquest sentit, el que es pretén explicar és que de tot el conjunt de sepulcres que conforma les descobertes de Masia Nova, només els enterraments i sepulcres amb clars elements del Neolític mig de sepulcres de fossa s'haurien de considerar com a pertanyents a aquest horitzó. Per tant, només els sepulcres descoberts el 1863, 1882 i 1940 podrien, a falta de datacions radiocarbòniques, classificar-se dins l'horitzó dels sepulcres de fossa del neolític mig ple donada la presència del material diagnòstic dels collarets amb denes de variscita recuperats als aixovars funeraris.

Com a punt final, cal destacar un dels objectius principals d'aquest treball, que és el fet de poder tornar a estudiar, i així revalorar, restes arqueològiques que resten a magatzems i museus, fent possible una actualització o correcció de la informació referent a aquestes i amb la intenció de fer-ne difusió i generar un coneixement per la societat. Aquesta podria ser una futura línia d'investigació i aquest treball, un primer pas.

12.- BIBLIOGRAFIA

ARMENTANO OLLER, N; ESPEJO BLANCO, J. M; FLORENSA PUCHOL, F. X. (2019). Las estructuras funerarias neolíticas del Eix Diagonal (Vilafranca del Penedès, Barcelona). Dins: GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÁ, M. E; MARTÍN, A. 2019. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el noreste peninsular. Pàgines: 57 - 84. e-DitARX publicaciones digitales.

BORRELL, F; BOSCH, J. (2019). Los enterramientos de las mines 83 y 84 de Gavà (Gavà, Barcelona). Dins: GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÁ, M. E; MARTÍN, A. 2019. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el noreste peninsular. Pàgines: 193 - 204. e-DitARX publicaciones digitales.

CANTON PLAYÀ, P. 2013. "Les destrals de pedra polida del Pla de la Sal". *Quadern de Prehistòria Catalana* 21, pàgines: 68 - 70.

CARBONELL VIRELLA, V. 1993. "Origen i feminitat dels torrents del municipi". *Revista d'excursionisme*. Talaia Agrupació excursionista de Vilanova i la Geltrú: Abril, Maig i Juny.

CUBAS, M; SÁNCHEZ, M. A; ROIG, J; COLL, J. M; GIBAJA, J. F. 2017. Pottery for the dead: exploring raw materials exploitation in the pottery of Can Gambús-1 (Sabadell, Catalonia). Dins: PEREIRA, T; TERRADAS, X; BICHO, N. 2017. The Exploitation of Raw Materials in Prehistory. Cambridge Scholars Publishing, pàgines: 449 - 462.

ESTEVE, X; OMS, X; MARTÍN, P. (2019). Los enterramientos neolíticos de La Serreta (Vilafranca del Penedès, Barcelona). Dins: GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÁ, M. E; MARTÍN, A. 2019. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el noreste peninsular. Pàgines: 43 - 56. e-DitARX publicaciones digitales.

FERRER SOLER, A. 1949. "La Necrópolis prehistórica de la Masia Nova". *Pairalia* Vol. I.

GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÁ, M. E; MARTÍN, A; ROIG, J. 2018. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el Noreste peninsular. Volumen II. e-DitARX Publicaciones Digitales. 344 pàgines.

GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÁ, M. E; MARTÍN, A; ROIG, J. 2019. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el Noreste peninsular. Volumen III. e-DitARX Publicaciones Digitales. 392 pàgines.

GIRALT RIGUAL, R. M. 1985. "Materials del sepulcre en fossa de Solicrup". *Miscel·lània Penedesenca*. Vilafranca del Penedès, pàgines: 85 - 98.

JOYE, C. 2013. *Haches et haches-marteaux en roches tenaces. De l'utilitaire à l'affichage social au Néolithique final*. Vol. V de Saint-Blaise/Bains des Dames. Office du patrimoine et de l'archéologie de Neuchâtel. 368 pàgines.

LÓPEZ MULLOR, A. 2017. "Poblat ibèric i vil·la romana de Darró o Adarró (Segles VI aC – VI dC)". Gabinet de Premsa i Comunicació de la Diputació de Barcelona. 32 pàgines.

MARTÍN CÓLLIGA, A; MIRET I MESTRE, J. 1990. "Un enterrament neolític als Garrofers del torrent de Santa Maria (Vilanova i la Geltrú, Garraf) dins el seu context cultural i cronològic". *Cypsela* VIII, pàgines: 49 – 60.

MARTÍN CÓLLIGA, A; POU, R; OMS, X; MESTRES, J; MARTÍ, M; ESTEVE, X; DUBOSCQ, S; GIBAJA, J. F; SUBIRÀ, M. E. 2014. "La question de l'homogénéité des pratiques funéraires dans la "Culture des Sepulcres de Fossa" du Néolithique moyen. Révision des typologies à la lumière des dernières découvertes". Dins: PERRIN, T; CHAMBON, P; GIBAJA, J. F; GOUDE, G. *Le Chasséen, des Chasséens... Retour sur une culture nationale et ses parallèles, Sepulcres de fossa, Corailod, Lagozza*. Archive d'Écologie Préhistorique, Toulouse, 556 pàgines.

MESTRES, J; ESTEVE, X. (2016). "Sitges, cenotafis i sepulcres. 20 anys d'intervencions arqueològiques al Penedès". Dins: ESTEVE, X; MIRÓ, C; MOLIST, M; SABATÉ, G. (eds). *Jornades d'Arqueologia del Penedès 2011*. Vilafrancadel Penedès. Pàgines: 37-76.

MUÑOZ, A. M. (1965). *Cultura neolítica catalana de los "Sepulcros de Fosa"*. Instituto de Arqueología y Prehistoria, Universidad de Barcelona, Barcelona, 1965.

ODRIOZOLA, C. P; MATALOTO, R; MORENO-GARCÍA, J; VILLALOBOS-GARCÍA, R; MARTÍNEZ-BLANES, JM. 2012. "Producción y circulación de rocas verdes y sus productos en el SW peninsular: El caso de Anta grande do Zambujeiro". *Estudios Arqueológicos de Oeiras*. Vol. XIX, pàgines: 125, 126.

OMS, X; ESTEVE, X; MARTÍN, P. (2019). Los enterramientos neolíticos de Mas Pujó (Vilafranca del Penedès, Barcelona). Dins: GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÀ, M. E; MARTÍN, A. 2019. *Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el noreste peninsular*. Pàgines: 33 - 42. e-DitARX publicaciones digitales.

OLIVA POVEDA, M. 2015. *Aprofitament i transformació de matèries primeres per a l'elaboració d'ornaments durant la prehistòria recent (5600 – 3400 cal. ane) al nord-est de la península Ibèrica*. Tesis doctoral (inèdita). Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Antropologia Social i de Prehistòria. 693 pàgines.

PLASENCIA FIGUEROA, F. J. 2016. *Bòbila Madurell-Mas Duran: Formas de vida en el Neolítico medio y final del nordeste peninsular*. Tesis doctoral (inèdita). Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Prehistòria. 549 pàgines.

POU CALVET, R; MARTÍ ROSELL, M; CARLÚS MARTÍN, X. 1995. La necròpolis del Camí de Can Grau, un conjunt funerari del neolític mitjà. Universitat Autònoma de Barcelona. *Lauro Treballs*, Revista del Museu de Granollers. Pàgines: 3 - 8.

ROMANÍ GUERRA, A. 1924. Una sepultura protohistòrica en el Torrent de Sant Joan – Vilanova i la Geltrú. *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. Impremta Econòmica. 16 pàgines.

ROIG, J; COLL, J. M; GIBAJA, J. F; CHAMBON, P; VILLAR, V; RUIZ, R; TERRADAS, X; SUBIRÀ, M. E. 2010. La necròpolis de Can Gambús-1 (Sabadell, Barcelona). Nuevos conocimientos sobre las prácticas funerarias durante el Neolítico medio en el Noreste de la Península Ibérica. *Trabajos de Prehistoria* Vol. 67. Madrid. Pàgines: 59 – 84.

VILLALBA, M. J. (2019). "Can Tintorer (Gavà, Barcelona): Una necròpolis en asentamiento minero". Dins: GIBAJA, J. F; MOZOTA, M; SUBIRÀ, M. E; MARTÍN, A. 2019. Mirando a la muerte. Las prácticas funerarias durante el neolítico en el noreste peninsular. Pàgines: 153 - 192. e-DitARX publicaciones digitales.

13.- ANNEX

nº inventari	Any de descoberta	Material*	Long.	Ampl.	Gruix	Secció transversal	Secció longitudinal	Forma del fil	Simetria del fil	Tipus de Bisell	Tipologia	Tècnica
6175	1863	???	35	34	8	Rectangular	Simètrica	Convex	Simètric	Pla	Aixa	Polit
6271	1882	Diorita	84	46	27	Rectangular	Simètrica	Convex	Simètric	Convex	Destral	Polit
???	1882	???	42	19	19	Circular	Simètrica	-	-	-	???	Polit
6275	1882	Basalt	71	44	30	Ovalada	Simètrica	-	-	-	Destral/Martell	Polit
6273	1882	Basalt	78	41	32	Rectangular	Lleugerament asimètrica	Convex	-	Convex	Destral/Martell	Polit
6274	1882	Basalt	88	45	27	Ovalada	Simètrica	Convex	Simètric	Molt Convex	Destral	Polit
6272	1882	Basalt	106	50	40	Rectangular	Asimètrica	Convex	-	Convex/Pla	Destral	Polit
3252	1882	???	70	70	60	Rectangular	?	-	-	-	Percussor?	Polit
6178	1882	Quarsita	61	55	38	Ovalada	?	-	-	-	Percussor?	Polit
6177	1940	???	76	38	16	Rectangular	Lleugerament asimètrica	Convex	Simètric	Convex	Destral	Polit
3185	1940	???	33	31	8	Lenticular	Simètrica	Convex	Simètric	Pla	Aixa	Polit
6176	1940	Jadeïta	38	36	11	Lenticular	Lleugerament asimètrica	Convex	Asimètrica	Pla	Destral	Polit

Taula 1: Taula d'anàlisi de variables dels objectes lítics polits del conjunt de Masia Nova. *El tipus de material no ha estat comprovat, s'han utilitzat les dades extretes de les fitxes del Museu Víctor Balaguer.

Peça	Morfortipus*	Dimensions				Secció	Sistema de portabilitat	Element de portabilitat		
		Longitud	Amplada	Gruix	Diàmetre perforació			Forma	Tipus	Nombre
6187	Aplic rectangular	28	17	3	2	Rectangular.	Fixació/suspensió	Simple bipolar	4	-
3190	Dena/dena-penjoll. Barrilet	16	10	8	3	Circular/oval	Suspensió/fixació	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 1	Dena. Discoïdal	-	-	2,7	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 2	Dena. Discoïdal	-	-	2,7	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 3	Dena. Discoïdal	-	-	2,2	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 4	Dena. Discoïdal	-	-	2,2	1,7	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 5	Dena. Discoïdal	-	-	3	1,7	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 6	Dena. Discoïdal	-	-	2,1	1,7	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 7	Dena. Discoïdal	-	-	2,8	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 8	Dena. Discoïdal	-	-	3	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 9	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	1,9	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 10	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 11	Dena. Discoïdal	-	-	5,3	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 12	Dena. Discoïdal	-	-	4,1	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 13	Dena. Discoïdal	-	-	4,2	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 14	Dena. Discoïdal	-	-	5,1	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 15	Dena/dena-penjoll. Barrilet	10,8	8,8	7,1	2,8	Circular/oval	Suspensió/fixació	Simple bipolar	2	basal i apical

3188 - 16	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	2,4	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 17	Dena/dena-penjoll. Barrilet	12,4	8,8	8,1	2,4	Circular/oval	Suspensió/fixació	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 18	Dena. Discoïdal	-	-	4,1	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 19	Dena/dena-penjoll. Barrilet	8,9	7,1	6,7	2,8	Circular/oval	Suspensió/fixació	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 20	Dena. Discoïdal	-	-	4,8	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 21	Dena. Discoïdal	-	-	3,6	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 22	Dena. Discoïdal	-	-	3,8	3,5	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 23	Dena. Discoïdal fragmentada	-	-	3,5	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 24	Dena. Discoïdal	-	-	2,5	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 25	Dena. Discoïdal	-	-	4,8	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 26	Dena. Discoïdal	-	-	3,2	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 27	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 28	Dena. Discoïdal	-	-	3,5	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 29	Dena. Discoïdal	-	-	3,5	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 30	Dena. Discoïdal	-	-	3,2	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 31	Dena. Discoïdal	-	-	2,9	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3188 - 32	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 1	Dena. Discoïdal	-	-	3,7	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical

3186 - 2	Dena. Discoïdal	-	-	3,5	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 3	Dena. Discoïdal fragmentada	-	-	5,3	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 4	Dena. Discoïdal	-	-	2,5	2,3	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 5	Dena. Discoïdal	-	-	3	2,3	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 6	Dena. Discoïdal	-	-	2,5	2,5	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 7	Dena/dena-penjoll. Barrilet	15,2	10	6	2,5	Circular/oval	Suspensió/fixació	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 8	Dena. Discoïdal	-	-	2,7	2,7	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 9	Dena. Discoïdal	-	-	4,8	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 10	Dena. Discoïdal	-	-	4,1	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 11	Dena. Discoïdal	-	-	4,2	1,8	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 12	Dena. Discoïdal	-	-	3,2	2	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical
3186 - 13	Dena. Discoïdal	-	-	4,6	2,3	Rectangular/hexagonal	Suspensió	Simple bipolar	2	basal i apical

Taula 2: Taula d'anàlisi de variables dels objectes ornamentals del conjunt de Masia Nova. *El morfotipus a estat assignat sense l'aplicació de cap tècnica o estudi traceològic.